

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

19e jaargang
nummer 10
november/december 2019

KERKBEHEER

Overheidssubsidies

Commissie steunverlening

*Kerkbalans 2020:
Zó maakt u er iets moois van!*

Win een DPA headset!
Ga naar schaapsound.nl/vkb
of scan de QR-code

kerkgeluidsinstallaties
presentatie/KerkTV

akoestiek
netwerk/wifi

verlichting
domotica

Zwolle www.schaapsound.nl
Ridderkerk info@schaapsound.nl
Roermond Tel: 085-0663333

schaapsound

HEEFT UW KERKELIJKE GEMEENTE
EEN HYPOTHEEK NODIG?

Bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben dit al ervaren en hebben hun financiering tot volle tevredenheid bij SKG ondergebracht.

Bij SKG kunt u terecht voor:

- een nieuwe financiering
- oversluiten huidige financiering
- passend advies voor uw kerkelijke gemeente

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

KERKBEHEER

INHOUD

Voorzitterskolom Toezicht en advies	5
Agenda	6
Kalender voor kerkrentmeesters	6
Overheidssubsidies	7
Fondsenwerving: SBKG Noord-Nederland	9
Commissie Steunverlening: Solidariteitskas	11
Casus: fondsenwerving HG Meerkerk	12
Cartoon	13
Orgelbank	13
VKB Partner ABN AMRO MeesPierson Instituten en Charitas	14
Aanvragen van subsidies - Monument Plus	16
Het Nationaal Restauratiefonds	18
VKB Vrouw Petra Nicolai-van der Spoel	19
Vraag van de kerkrentmeester	
Werklast predikanten in pastorale bijstand	21
In dienst van de kerk Fondsenwerfer orgelrestauratie	22
VKB Opinie Vergane glorie	25
Kerkbalans Zó maakt u er iets moois van	26
Recensie Orgelbouw na 1945 in Friese kerken	27
Bewoonde herinnering	28
Actueel Oprichting Certificeringsinstituut Orgeladviseurs	30
Mediation tussen trouw en ontrouw	31
Nieuwe directeur SOGK	32
Restauratie Orgel Genemuiden	33
Eindredacteur Mariëtte van Ooijen vertrekt bij VKB	34
PG De Levensbron ontvangt Statenbijbel	35
VKB Peiling Kerkensies	36
Verenigingsnieuws VKB actief in het land	37
Van de commissie begraafplaatsen	39
Uit het nieuwe 'voorlopige bestuur'	40
Flitsen uit 10 jaar VKB (3 en 4)	41
Onderscheidingen VKB en Protestantse Kerk	48

Tot ziens!

Zeven jaar was ik werkzaam bij de VKB. En ja, inderdaad deze zin staat in de verleden tijd. Bij de verschijning van dit nummer van Kerkbeheer ben ik namelijk al aan de slag bij een nieuwe werkgever. Een nieuwe uitdaging waar ik erg veel zin in heb. Helaas laat ik ook een hele fijne werkgever achter. Samen met mijn collega's heb ik aan mooie projecten mogen werken. Een daarvan, waar ik ook wel heel trots op ben, is de vernieuwing van dit blad. Glimlachend denk ik soms terug aan de tijd dat ik een papieren knip-en-plakversie van het blad kreeg om deze vervolgens digitaal op te maken. In mei 2017 werd de vernieuwde Kerkbeheer gelanceerd. Met een andere vormgeving, themanummers en vele nieuwe rubrieken. Goede ontwikkelingen waar ik met veel plezier aan gewerkt heb. Dit is dus de laatste 'van de redactie' van mijn hand. Het stokje draag ik over aan mijn collega Bert van Rijssen.

Mariëtte van Ooijen
Eindredacteur

Colofon

Bestuur VKB

Drs. C. de Raadt, Bodegraven, voorzitter
G. Koffeman, Oudewater, vice-voorzitter
Mr. P. van den Boogaart, secretaris en 2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Westerbroek, penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid
Drs. R. Buddenberg, Zoetermeer, lid

Ereleden

D.G. Bijl, drs. G. van Soest en
Mr. P.A. de Lange

Redactie

J.M. Aarnoudse, hoofdredacteur, E. van Rijssen, eindredacteur, W. Hukom, N.J.M. de Jong en N. Breukhoven

Redactieraad

Mr. P. van den Boogaart, voorzitter,
J.C. Riemersma, dr. M. van der Meulen
en M. Nieboer

VKB Bureau

Vrieseweg 82,
3311 NX Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Tel. 078 - 639 36 66
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 30,- per abonnement; 6 t/m 10

abonnementen € 28,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 26,- per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 33,- per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 9 pct. BTW. ISSN 1568-8712. Abonnementen lopen per kalenderjaar. Opzegging kan tot uiterlijk 4 weken vóór de aflooptdatum. Er verschijnen 10 nummers per jaar (juli/ augustus en november/december zijn gecombineerde nummers.

Oplage & druk

5.500 ex. © november/december 2019 - Verloop drukkerij

Foto omslag

Shutterstock

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland (VKB) is op 1 januari 2005 opgericht. De Vereniging is de voortzetting van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (LVCB).

Leden van de VKB kunnen zijn: gemeenten, welke behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, te weten Protestantse Gemeenten, Hervormde Gemeenten, Gereformeerde Kerken en Evangelisch-Lutherse Gemeenten, of federaties van deze gemeenten.

Deze leden worden in de VKB uitsluitend vertegenwoordigd door het college van kerkrentmeesters. Het ledenbestand van de VKB omvat ruim 93 % van alle bij de Protestantse Kerk aangesloten plaatselijke gemeenten.

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is een zelfstandige organisatie. Zij werkt wel ten dienste van de Kerk, maar neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het doel van de VKB is drieërlei:

- belangenbehartiging voor de leden door deelname aan onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden binnen de kerk (voor medewerkers en predikanten), door participatie in organen en organisaties die van belang zijn voor kerkbeheer en door een rol te spelen in de beïnvloeding van ontwikkelingen binnen de kerk, zodat overall waar beleid gemaakt wordt voor of in de kerk het kerkrentmeesterlijk perspectief meespeelt;
- optreden als service instituut door het aanbieden van diensten die aansluiten op de behoeften van de leden;
- optreden als kennisinstituut door middel van deskundigheidsbevordering en het verzamelen, ontsluiten en ter beschikking stellen van informatie die voor colleges van kerkrentmeesters van belang is.

Lakerveld
ingenieurs- & architectuurbureau

Periodiek Instandhoudingsplan - Restauratieplan - Renovatieplan - Herbestemming - Transformatie

Interieurplan - Bouwhistorisch onderzoek - Cultuurhistorisch onderzoek - Bouwkundige opname

Noordzijde 95' | 4225 PL Noordeloos | 0183-582600
info@lakerveld-noordeloos.nl | www.lakerveld-noordeloos.nl

VELLEMA. PASSIE
VOOR MENS EN
TECHNIEK.

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

TOINE DAELMANS

LUIDKLOKKEN
&
TORENUURWERKEN

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

Toezicht en advies

In mijn ochtendkrant stond niet zo lang geleden een artikel over het proefschrift van Marenne Jansen over de militaire mores. Op grond van onderzoek komt zij tot de conclusie dat de opleiding van militairen excessen uitlokt. De op hiërarchie gerichte opleiding lokt als het ware incidenten en grensoverschrijding uit. Het gaat mij er niet zozeer om u in deze materie mee te nemen. Ik bleef haken bij het slot van het artikel waarin ze aanbeveelt om in de opleiding in ieder geval de rol van trainer en beoordelaar te scheiden. "Want als je iemand in een veilige omgeving iets wilt leren, dan moet je fouten mogen maken. Meteen beoordelen levert geen veilige leersituatie op." Je zou het kunnen zien als een referentie aan de argumentatie van Montesquieu over de scheiding der machten.

In de gesprekken die we de afgelopen periode met de dienstenorganisatie voerden over pro-actief kerkbeheer tekende zich in de te maken afspraken een mooie vorm van samenwerking af. De dienstenorganisatie zou zich met name richten op de implementatie van FRIS als ondersteuningsmiddel voor de plaatselijke kerkelijke administratie en op het daarop gebaseerde toezicht, uit te voeren via de lijn van de colleges voor de behandeling van beheerszaken. De VKB zou dan vooral de adviserende en beleidsondersteunende rol naar plaatselijke gemeentes en met name colleges van kerkrentmeesters kunnen vervullen, hen ondersteunen bij toekomstgerichte keuzes, hen helpen zicht te krijgen op toekomstige ontwikkelingen en hen adviseren bij vitaliseringsmaatregelen.

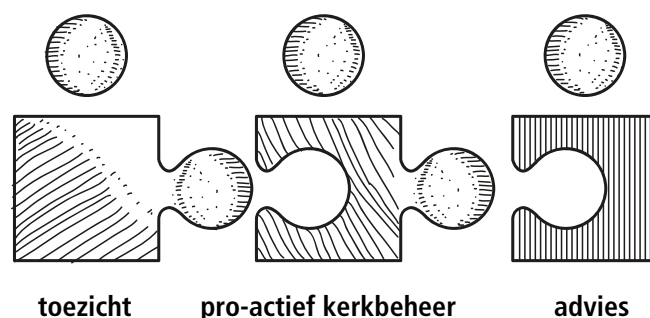
Een mooi resultaat van over muurtjes heen stappen en samen de schouders eronder zetten. En een mooie basis om in samenwerking expertise te bundelen ten behoeve van de hulp aan de plaatselijke colleges en gemeentes. Juist in een situatie van krimpende middelen een absolute conditie. En tenslotte een uitstekende manier om toezicht en advies niet door elkaar te halen en op verantwoorde wijze te onderscheiden.

Ronduit verrassend en teleurstellend is het dan ook dat men van de kant van de dienstenorganisatie op het laatste moment op formele gronden geen ruimte meende te zien om aan die samenwerking verder vorm te geven. Het uitgebalanceerde evenwicht tussen toezicht en advies lijkt plotseling haar relevantie te hebben verloren.

Een gemiste kans! Wij weten als kerkrentmeesters als geen ander voor welke vraagstukken plaatselijke colleges staan. En wat is nu mooier dan op landelijk niveau samen op te trekken, zodat de uitkomst meer wordt dan de som der delen. Daarvoor lagen de bouwstenen voor het oprapen.

Natuurlijk zijn wij daar nog steeds toe bereid. Beter ten halve gekeerd...

Maar reken maar dat we het zelf ook kunnen. Niet voor niets hebben wij de term 'pro-actief kerkbeheer' in al onze beleidskaders als uitgangspunt ingebed. Die verantwoordelijkheid zullen we ook nemen: dat zijn we aan elkaar verplicht.

► **Ledenraadsvergadering VKB**

De eerste ledenraadsvergadering van de VKB wordt op zaterdag 7 december om 10.30 uur in de Aker te Putten gehouden. In de najaarsvergaderingen van de afdelingen is bepaald welke leden door de afdelingen afgevaardigd worden in de ledenraad.

► **Start Actie Kerkbalans 2020**

Voor de campagne van 2020 is het thema "Geef voor je kerk", met als uitwerking (door gemeenten zelf in te vullen): ik geef om.... dus ik geef voor mijn kerk. De actieperiode is van 18 januari t/m 1 februari 2020. Op vrijdag 17 januari is een landelijke startbijeenkomst voorzien waarop o.a. de resultaten van de Kerkbalans Peiling 2020 bekend worden gemaakt.

Kalender voor kerkrentmeesters

December:

- Publicatie aankondiging in kerkblad voor de actie Kerkbalans 2020.
- Betaling Maandnota.
- Erop toezien dat vóór 15 december de begroting, met ter informatie bijgevoegd het beleidsplan, wordt ingediend in FRIS.
- Activering van de gemeente voor de Oudejaarscollecte.

Januari:

- Aandacht voor wijzigingen op het terrein van de belastingen, sociale verzekeringswetten en pensioenpremies.
- De verzekeringsportefeuille nagaan.
- Evaluatie risico-inventarisatie waarover elke kerkelijke gemeente dient te beschikken.
- Betalen Maandnota.

STOUT & BOELE consultancy
VOOR KERKEN

GRATIS ADVIES GESPREK!

06 21837395

Overheidssubsidies

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** RCE¹

Zowel de rijksoverheid als de provinciale overheden hebben financiële middelen vrijgemaakt ter ondersteuning van eigenaren van monumenten. Het wordt als algemeen belang gezien om de zorg voor beschermde monumenten te stimuleren. Daarom is er de politieke wil om er geld voor vrij te maken. Het hangt wel een beetje van 'het politieke seizoen' af hoeveel dat in bepaalde perioden is, maar het principe staat nauwelijks ter discussie.

De overheid stimuleert de bescherming van monumenten onder andere door eigenaren subsidie te verlenen voor onderhoud en restauratie of om herbestemming bij dreigende leegstand mogelijk te maken.

Subsidie instandhouding rijksmonumenten

Eigenaren kunnen de *Subsidieregeling instandhouding monumenten* (Sim) aanvragen voor rijksmonumenten die geen woonhuis zijn, zoals een kerk, molen of fabriek. Ook groene en archeologische monumenten vallen onder deze subsidieregeling. Ieder jaar kan van 1 februari tot en met 31 maart de *Subsidieregeling instandhouding monumenten* (Sim) worden aangevraagd.

Een nieuwe bestemming voor oude gebouwen is vaak de manier om het gebouw goed te bewaren.

Kosten voor sober en doelmatig onderhoud

De instandhoudingssubsidie is bestemd voor reguliere onderhoudskosten op basis van een 6-jarig onderhoudsplan. Vanaf 2019 bedraagt de subsidie maximaal 60 procent van de subsidiabele kosten. Eerder was dat 50 procent. Lopende subsidieaanvragen houden het percentage van 50 procent. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) beoordeelt de subsidieaanvragen, wijst ze toe (of af) en verdeelt het beschikbare budget. Het geld wordt uitgekeerd in jaarlijkse voorschotten. Afhankelijk van de hoogte van de verleende subsidie stelt de RCE na 6 jaar de subsidie vast aan de hand van een verantwoording. ►

Het is het zogeheten Restauratiefonds dat zorgt voor de uitbetaling van de voorschotten en de verrekening aan het einde van de periode.

Subsidie woonhuismonumenten

Voor rijksmonumenten met een woonfunctie kan jaarlijks tussen 1 maart en 30 april een aanvraag worden ingediend voor de *Instandhoudingssubsidie woonhuis-rijksmonumenten*. De woonhuissubsidie is alleen bedoeld voor die instandhoudingskosten die worden gemaakt ten behoeve van de monumentale onderdelen van het rijksmonument. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed behandelt de subsidieaanvraag en kent deze toe.

Subsidie herbestemming

Een nieuwe bestemming voor oude gebouwen is vaak de manier om het gebouw goed te bewaren. De *Subsidie regeling stimulerende herbestemming monumenten* bevordert een duurzaam gebruik van monumenten en van gebouwen met een cultuurhistorische waarde. Daarmee wordt leegstand en verval voorkomen. Subsidie aanvragen kan ieder jaar van 1 oktober tot en met 30 november. Deze subsidie bevordert een duurzaam gebruik van monumenten en van gebouwen met een cultuurhistorische waarde. De regeling voorkomt dat monumenten waarvoor een nieuwe functie lastig te vinden is, langere tijd leeg staan en daardoor snel achteruit gaan.

De rijksoverheid draagt via de subsidie bij in de volgende kosten:

- onderzoek: kosten voor onderzoek naar de haalbaarheid van de herbestemming;
- wind- en waterdichtmaatregelen: kosten om het bouwwerk in de tussentijd wind- en waterdicht te houden

Subsidie restauratie grote rijksmonumenten

De *Subsidie regeling restauratie rijksmonumenten 2019-2020* is bedoeld voor grote rijksmonumenten met een restauratieproject van minimaal 2,5 miljoen euro aan subsidiabele kosten. Als eigenaren van deze monumenten besluiten ook een substantiële investering te doen in de verduurzaming van het monument, wordt het subsidiepercentage verhoogd. Daarnaast kan de verbetering van de toegankelijkheid van het monument of een zogenoemde meervoudige opgave ook tot verhoging van het subsidiepercentage leiden.

Grote rijksmonumenten kampen vaak met restauratieachterstanden. Het gaat dan om kostbare restauraties. Met de *Subsidie regeling restauratie rijksmonumenten 2019-2020* stelt het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 60 miljoen euro beschikbaar om deze gebouwen te behouden voor de toekomst. Subsidieaanvragen kunnen van 1 juli 2019 tot en met 16 september 2019 worden ingediend bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Meer financieringsmogelijkheden

Naast rijkssubsidie kunnen monumenteigenaren een lening aanvragen bij het Restauratiefonds of gebruik maken van een van de provinciale restauratieregelingen. Daarnaast zijn er fondsen, zoals het Cultuurfonds, die herstel van bijzondere objecten, interieurs en monumenten financieel kunnen ondersteunen.

Op de website: www.monumenten.nl is meer informatie te vinden over de mogelijkheden bij provincies en fondsen.

Nadere info

Nadere informatie is te vinden via de website van de RCE (waaraan de inhoud van dit artikel is ontleend):

www.cultureelerfgoed.nl/domeinen/monumenten/subsidies

En op de website van het platform monumenten.nl:

www.monumenten.nl/monument-financiering/financiering-onderhoud-en-restauratie

¹ Uit de beeldbank RCE, exterieur: Jacobuskerk Rolde, interieur: Ludgeruskerk Brummen

Fondsenwerving: Stichting Beheer Kerkelijke Gebouwen Noord-Nederland

Tekst Wilnanda Hukom **Beeld** Mieke Nijland

Voorop de brochure van de Stichting Beheer Kerkelijke Gebouwen Noord-Nederland (SBKG-NN) prijken drie vragen: Hoe onderhoud, restaureer of verbouw ik mijn kerk? Hoe beheer ik mijn kerk? Hoe financier ik mijn kerk? Drie vragen die voor kerkrentmeesters van wezenlijk belang zijn. Met betrekking tot fondsenwerving, het hoofdthema van dit nummer van Kerkbeheer, lijkt vooral de derde vraag belangrijk. Echter, dat we deze drie vragen niet los kunnen zien blijkt wanneer ik spreek met Mieke Nijland.

Mieke Nijland (51) werkt al circa 5 jaar bij SBKG Noord-Nederland. Zij is eerst als vrijwilliger aan de stichting verbonden geweest en vandaaruit als werknemer in dienst gekomen. Ze is daar een bindende schakel en is een inspirator; adviseert en begeleidt op het gebied van fondswervingstrajecten en financiële eindverantwoordingen. Verder verzorgt zij de PR & Communicatie voor de SBKG-NN. Ik vraag haar iets te vertellen over haar achtergrond en hoe zij terecht is gekomen bij de SBKG. Mieke Nijland: "Oorspronkelijk kom ik uit Twente. Zo'n 15 jaar geleden ben ik verhuisd naar Friesland en als maat in de reeds bestaande organisatie van mijn werkcompagnon gestapt, om verder vorm te geven aan het bedrijf voor restauratie en conservatie op schilder- en verftechnisch gebied. Binnen de opleiding Facilitaire Dienstverlening heb ik de richting grootmanagement gevolgd. Eigenlijk zou je dat kunnen omschrijven als het 'huishouden van een bedrijf', een zeer brede opleiding. Het beheer van gebouwen, facilitair management in de breedste zin van het woord, is een zeer belangrijk onderdeel binnen deze opleiding. Mijn interessegebied is uiteraard het culturele erfgoed, de monumentenwereld. Echter, ik kan van veel dingen enthousiast worden. Ik houd van dans, theater en culturele reizen. Verder geef ik in mijn vrije tijd al jaren sportles, mijn wekelijkse zumba/cardio dance wor-

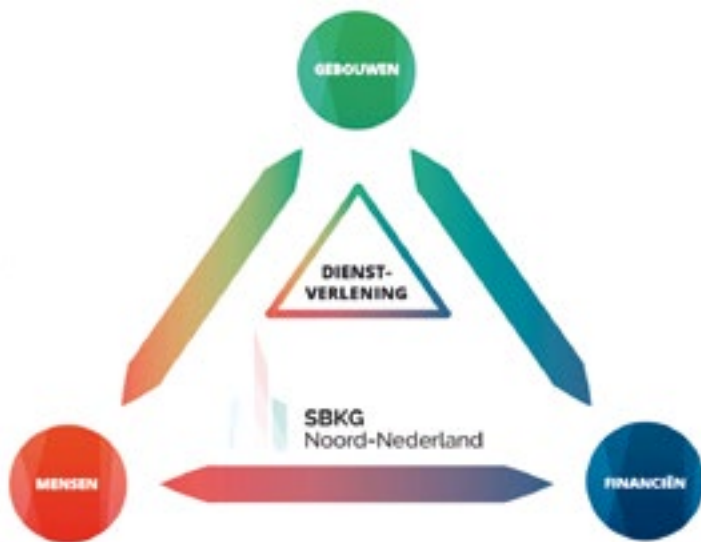
kout. Termen die mij aanspreken zijn 'inspiratie' en 'in beweging!'"

"Vanuit mijn opleiding lag mijn talent vooral op het gebied van het organiseren, coördineren, maar vooral ook het goed kunnen analyseren en structureren van processen. In ons bedrijf hield ik mij dan ook vooral bezig met de achtergrond van de projecten, zoals het schrijven van rapporten. Echter, om alles goed te begrijpen, is het heel belangrijk om in de praktijk mee te werken. Daarin heb ik veel geleerd van mijn compagnon, een meester-schilder en restaurator. Ook heb ik in die tijd een studie kunstgeschiedenis, met specialisme Art Nouveau /Jugendstil, gevolgd. Al die kennis kan ik nu bij de stichting goed toepassen."

Zonder dat ik ernaar hoeft te vragen begint Mieke enthousiast te vertellen over haar werkzaamheden bij de SBKG-NN: "Ik werk hier met een heel breed netwerk. Dat vind ik erg leuk aan dit werk. Je bent voortdurend aan het schakelen tussen verschillende partijen, aan het kijken wat iemand nodig heeft en hoe je iemand echt kunt aanspreken. Heel belangrijk vind ik om te kijken welke waarden voor een ander belangrijk zijn, zodat je bij die gevoelens kunt aansluiten. Dat maakt het werk ook interessant, want niemand is gelijk. Wederzijds respect is de basis!"

"Mijn taak is deels adviserend en deels coördinerend. Wanneer een gemeente bij ons aanklopt voor een advies over bijvoorbeeld een verbouwing of herinrichting kijken we eerst wat het plan precies is en hoeveel geld hiervoor nodig is: de totale projectkosten. Als dan is bekeken wat er aan overheidssubsidies kan worden aangevraagd en wat de gemeente uit eigen middelen zelf kan bijdragen, weten we welk bedrag er overblijft en dus op een andere wijze gefinancierd zal moeten worden. Aan de hand van het projectplan wordt dan bekeken welke fondsen er voor het project aangeschreven kunnen worden en zo wordt een fondsenwervingsplan opgesteld. Vaak is bij kerkelijke gemeenten deze kennis niet aanwezig en weet men niet goed welke fondsen er allemaal aangeschreven kunnen worden. Het kan dan heel lonend zijn hier door professionals naar te laten kijken. Vaak denken mensen dat dit alleen kan voor monumentale gebouwen, maar goed om te vermelden is dat ook voor een niet-monumentaal pand zeker mogelijkheden zijn. Het is lastiger, omdat hiervoor geen gebruik kan worden gemaakt van overheids-subsidies, maar niets is onmogelijk." ▶

Ligt uw gemeente niet in Noord-Nederland? Neem dan contact op met de SBKG in uw regio. Zie: www.sbkg.nl

“Als je als kerkelijke gemeente fondsen wilt aanspreken, betekent dat dat je gebruik maakt van maatschappelijk geld. Dat brengt met zich mee dat je ook goed naar je eigen organisatie moet kijken. Wat dragen wij bij aan de gemeenschap? Hoe kunnen we de betrokkenheid van het dorp vergroten? Dat draagvlak is vaak wel nodig om het werkbaar te houden. Hoe dit ingevuld kan worden is voor elke gemeente anders. Denk bijvoorbeeld aan activiteiten en evenementen om jongeren aan te spreken, een rommelmarkt of creatieve handwerkavonden. Het gaat erom nieuwe impulsen te zoeken en mensen erbij te betrekken, nieuwe verbindingen te leggen. Fondsen werven is een gezamenlijk project, je doet het samen: kerk en gemeenschap. Zo kun je de motivatie kweken om gezamenlijk het einddoel te halen. Mijn rol hierin is niets meer dan het zijn van een stimulerende factor, die meekijkt in welke richting kan worden gezocht. Dat vind ik ook wel het mooie aan mijn functie, dat ik mensen een nieuwe stimulans kan geven, het vuurtje aanwakkeren, zodat ze zelf weer verder kunnen. Op die manier kun je een gemeente echt handvaten bieden om zelf weer zaken te gaan aanpakken. En hoewel we op die manier natuurlijk serieus in gesprek zijn, vind ik het erg belangrijk om op zijn tijd ook ruimte te hebben voor humor. Op die manier kun je veel ontspannener bezig zijn en het geeft je de kans om de zaken eens van een heel andere kant te bekijken.”

“Uit deze benadering blijkt ook wel waarom in 2016, toen de SBKG Fryslân en de SBKG Groningen fuseerden

tot de SBKG Noord-Nederland, ervoor is gekozen om de naam Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen te wijzigen in Stichting Beheer Kerkelijke Gebouwen. Het gaat niet meer alleen om het onderhouden, het in stand houden van de kerkelijke gebouwen. Veel meer komt ook de vraag aan de orde wat we met dat gebouw gaan doen. En dan komen ook herbestemming en nevenfuncties aan de orde.”

Inmiddels heb ik mijn vooraf bedachte interviewvragen aan de kant geschoven. Al mijn vragen zijn inmiddels al beantwoord. Tot slot vraag ik welke tips Mieke zou willen meegeven aan kerkrentmeesters. Haar

antwoord is heel kort: “Niets is onmogelijk, vragen staat vrij. Zelf denken we soms dat iets niet zal lukken en dat er geen mogelijkheden meer zijn. Er is heel veel onwetendheid, vooral op het gebied van fondsenwerving. Dus maak gebruik van de kennis die er is. Natuurlijk is het zo dat de dienstverlening die wij bieden niet gratis beschikbaar is, maar wij bekijken altijd samen met een gemeente welke zaken zij zelf kunnen en willen oppakken en welke zaken ze aan ons willen overlaten. En als uw project op deze manier wel haalbaar blijkt, dan is het een investering die het dubbel en dwars waard is.”

Over SBKG Noord-Nederland

De SBKG Noord-Nederland (Stichting Beheer Kerkelijke Gebouwen) is al bijna vier decennia actief als specialist op het gebied van instandhouding van kerkgebouwen en aanverwant. De laatste jaren buigt de organisatie zich steeds meer over vraagstukken met betrekking tot beheren en faciliteren van kerkgebouwen en onderzoekt hoe zij haar dienstenpakket hierop kan aansluiten, verder ontwikkelen en uitbreiden. Wij leveren hierin maatwerk, afgestemd op uw specifieke situatie, vragen, wensen en mogelijkheden.

De SBKG Noord-Nederland stelt zich primair ten doel alle kerkgemeenschappen en overige kerkeigenaren in de provincie Fryslân, Groningen, Drenthe en Noord-Holland (het gebied boven het Noordzeekanaal) te ontzorgen en te ondersteunen bij alle vraagstukken waar zij in de praktijk mee te maken hebben op het gebied van gebouwen, mensen, financiën, wet- en regelgeving en organisatie.

Naast informatie over en begeleiding bij het aanvragen van subsidies en fondsenwerving, kunt u bij de SBKG ook terecht voor bijvoorbeeld het opstellen van bouwbehoortingen, meerjaren-onderhoudsplannen of het maken van bouwkundige tekeningen. Voor meer informatie: www.sbkg-noordnederland.nl

Commissie Steunverlening: Solidariteitskas

Tekst Mariette van Ooijen en Adam van Bergeijk

Uitgangspunt voor het (kerkrentmeesterlijk) beheer in de Protestantse Kerk in Nederland is dat de gemeenten financieel zelfstandig opereren. De kosten verbonden aan de predikantsplaats, de gebouwen en de kerkelijke activiteiten dienen door de gemeenten zelf gedragen te worden. In bijzondere situaties bestaan echter mogelijkheden om financiële steun van derden te verkrijgen. Deze 'derden' zijn de burgerlijke overheden, de particuliere fondsen en de kerkelijke steunfondsen.

Op één van deze kerkelijke steunfondsen *zoomen* we in. De Protestantse Kerk in Nederland kent namelijk enkele fondsen, waaruit financiële steun verleend kan worden voor bouw en onderhoud van gebouwen (monumentaal en niet-monumentaal) en voor inhoudelijk kerkenwerk, zoals pastoraat, missionair-diaconaal werk en jeugdwerk. Een van deze fondsen is de Solidariteitskas, een fonds 'van gemeenten, voor gemeenten'. Bedoeld voor situaties waarin een gemeente, na al het mogelijke zelf gedaan te hebben, een bepaalde voor het gemeentelieven noodzakelijke voorziening niet kan realiseren doordat er in de financiering een tekort blijft. De gemeente kan zich dan beroepen op de Solidariteitskas. Investerings uit de Solidariteitskas zijn altijd tijdelijk, bedoeld om een gemeente te ondersteunen op weg naar nieuwe vitaliteit.

Criteria voor de subsidie

Naast de toetsing van de financiële noodzaak vindt bij de behandeling van een subsidieverzoek een beoordeling plaats op onder meer de volgende punten.

- Is de aanvraag redelijk en draagt de uitvoering van het plan bij aan de vitaliteit van de protestantse gemeente?
- Is de aanvraag ingediend vóór de start van het project?
- Verkreeg de gemeente voor het project de benodigde bestuurlijke en/of toezichtmatige toestemming?
- Betreft het bij subsidie voor gebouwen (plaatselijke) kerkelijke eigendommen?
- Is de gemeente trouw in het nakomen van de op haar rustende kerkordelijke verplichtingen?

Subsidie aanvragen

Het college van kerkrentmeesters vraagt om subsidie door een schriftelijke aanvraag per e-mail in te dienen bij de Commissie Steunverlening. In de aanvraag staat een beknopte beschrijving van het project, het doel van het project, de verwachte kosten en de reden waarom de gemeente de kosten zelf niet kan betalen. Aan de hand van de aanvraag zal door Commissie Steunverlening bepaald

Commissie Steunverlening

De Commissie Steunverlening die alle aanvragen beoordeelt, bestaat uit vrijwilligers. Dit zijn deskundige kerkleden uit het hele land. Hun uitgangspunt is: opbouw van de gemeente is belangrijker dan het onderhouden van een gebouw. De commissie let op toekomstgerichtheid, vitaliteit en ook op de maatschappelijke omgeving waarin de gemeente kerk wil zijn.

worden of en welke informatie nog noodzakelijk is om de aanvraag verder in behandeling te nemen.

Na ontvangst van de schriftelijke subsidieaanvraag wordt de volgende procedure gevolgd:

1. Er worden nadere gegevens opgevraagd bij de gemeente, waaronder recente jaarrekeningen (incl. balans) en begrotingen. Er wordt gevraagd een standaardformulier in te vullen. Daarnaast dient er een projectplan en een meerjarenraming aanwezig te zijn.
2. De gemeente zendt de gevraagde gegevens in aan de Commissie Steunverlening.
3. De Commissie Steunverlening vraagt onder andere advies over het subsidieverzoek aan de Classicale Colleges voor de Behandeling van de Beheerszaken.
4. Over de subsidieverzoeken wordt uiteindelijk besloten door de Commissie Steunverlening.

Soms kan er heel snel een toezegging gedaan worden. Bij ingewikkelder aanvragen kan afhandeling gemiddeld drie maanden duren.

Dus heeft uw gemeente financiële steun nodig of juist geld om een vernieuwend plan uit te voeren? Informeer naar de mogelijkheden bij de Commissie Steunverlening.

Zie voor meer informatie: www.protestantsekerk.nl/solidariteitskas/

Casus:

fondsenwerving in de Hervormde gemeente Meerkerk

Wat was de doelstelling?

Vanwege de uitbreiding van het monumentale kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Meerkerk, waren inkomsten uit fondsen noodzakelijk. Hoewel er in het verleden, voor een aanzienlijke uitbreiding van het kerkelijk centrum, forse bedragen van fondsen werden ontvangen werd er voorzichtig begroot. Met de verwachte inkomsten uit fondsenwerving kon de doelstelling, uitbreiding van het kerkgebouw, mede worden gerealiseerd.

Wat was de werkwijze?

Adam van Bergeijk, fondsenwerver van de Hervormde gemeente Meerkerk: "Ik keek in het archief naar fondsen en subsidies die eerder, bij de uitbreiding van het kerkelijk centrum, waren verkregen. Daarnaast schafte ik het boek *Fondsenwerving* aan. Daarin is een categorie fondsen opgenomen die aangeschreven kunnen worden voor kerkelijke doeleinden. Tenslotte vond ik bij andere kerkelijke gemeenten en op internet namen van fondsen en subsidieverstrek- kers. Alles bij elkaar zorgde dat voor een lijst van 40 organisaties die mogelijk wilden bijdragen aan onze doelstelling. Ik schreef aan deze organisaties een brief, die ik zoveel mogelijk toespitste op de doelstel- lingen en het beleid van deze instellingen."

Welke fondsen zijn er benaderd?

Er zijn zo'n 40 fondsen benaderd, die allemaal hun eigen geefbeleid hanteren. Adam van Bergeijk: "Ik keek, voordat ik hen aanschreef, eerst in hun jaarver- slag om een inschatting te maken van het beschik- bare budget en eerder toegekende bedragen. Er zijn natuurlijk fondsen bij die niet of nauwelijks bekend zijn. Maatschappij van Welstand te Amersfoort is een bekend fonds, evenals de Solidariteitskas van de Pro- testantse Kerk." Er zijn ook fondsen en geldverstre- kers die anoniem willen blijven. Adam van Bergeijk: "De fondsen die niet willen dat hun naam ergens in voorkomt, stellen dit als voorwaarde op bij de door hen toegezegde bedragen."

Hoe waren de reacties?

"Meer dan goed. Het werd gewaardeerd dat de ge- meente veel zelfwerkzaamheid liet zien met vrijwil- ligers. Er was een geldverstrekker die in het telefo- nisch contact benadrukte dat ons project eigenlijk

niet in hun geefbeleid paste. Maar, omdat er zoveel zelfredzaamheid aan de dag werd gelegd en ze het project sympathiek vonden, werd er toch een mooi bedrag toegezegd." Soms werd er ook aanvullende informatie gevraagd.

Wat was het resultaat?

De Hervormde gemeente te Meerkerk haalde met de fondsenwerving meer dan €70.000 binnen. Daar- mee werd de doelstelling, zoals vooraf begroot, ruim gehaald.

Zijn er zaken die de volgende keer anders aangepakt zouden worden?

Adam van Bergeijk: "Nee, ik denk dat het effectief is als je zoveel mogelijk fondsen aanschrijft die moge- lijk kunnen bijdragen. Bij twijfel altijd vragen. 'Nee' heb je, 'ja' kun je krijgen. Ook bij fondsen waarvan je het niet zo snel verwacht, zijn er soms mogelijkhe- den. Je moet echter wel volhouden en erachteraan zitten. Soms duurt het een halfjaar voordat je een reactie hebt en soms moet je drie keer e-mailen en bellen voordat er een reactie komt. Je moet volhou- den en geduld hebben in dit soort trajecten. Som- mige fondsbeheerders vergaderen een- of tweemaal per jaar. Dan kun je niet verwachten dat ze binnen een maand met een inhoudelijke reactie komen. Daarnaast is het goed om het college van kerkrent- meesters op de hoogte te houden. Ook zij moeten weten waar ze aan toe zijn."

Bij effectieve fondsenwerving is het dus belangrijk om secuur te zijn bij de te voeren correspondentie en om verwachtingen op elkaar af te stemmen. Tenslot- te is het zaak om te kijken in hoeverre de doelen van de fondsen en subsidieverstrek- kers overeenkomen met de aanvraag van de kerkelijke gemeente. Als de aanvraag niet past in het geefbeleid is er weinig kans op een bijdrage. Er is, gelet op de budgetten die beschikbaar zijn, alle inzichtelijk vanwege de ANBI- regels, heel veel geld. Een fondsenwerver aanstellen, bij voorkeur een gemeentelid met affiniteit en gele- genheid, of de fondsenwerving uitbesteden, kan dus het nodige opleveren aan inkomsten. Op het bureau van de VKB is meer informatie hierover beschikbaar en zijn er gemeenten bekend die hun ervaringen wil- len delen.

CARTOONSENZO.NL

EEN KERKELIJKE STEUNFONDS IS BIJVOORBEELD DE SOLIDARITEITSKAS, WAARUIT FINANCIËLE STEUN KAN WORDEN VERLEEND VOOR DE BOUW EN ONDERHOUD VAN GEBOUWEN EN VOOR INHOUDELIJK KERKENWERK, ZOALS PASTORAAT, MISSIONAIR-DIACONAAL JEUGDWERK.

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden.

Het orgel uit de "Morgenster" te Middelburg is verkocht en krijgt een nieuwe bestemming in Berkenwoude. Nieuw ingeschreven is een pijporgel met 4 stemmen en aangehangen pedaal gebouwd in 1970 door Pels en Van Leeuwen (zie foto). Momenteel zijn er in totaal 9 orgels ingeschreven. Alle aangeboden orgels kunt u raadplegen op onze website kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met het Bureau VKB,
Tel. (078) 639 36 66
E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

ABN AMRO MeesPierson Instituten & Charitas

Het vermogen van uw instelling in een ander daglicht

Governance, inkomsten, rendement, duurzaamheid en bestaansrecht zijn onderwerpen die bij menig bestuur op de agenda staan. De onderlinge samenhang maakt het complex en vraagt om een integrale benadering. Vaak biedt een frisse blik, een nieuw inzicht of een alternatieve oplossing houvast.

Een dynamisch speelveld

Religieuze instellingen konden jarenlang bogen op een trouwe schare gelovigen en een gestage inkomstestroom. Maar deze cijfers stagneren en lopen zelfs terug. Het hebben van minder betalende leden zorgt niet alleen voor financiële vraagstukken op de korte termijn, maar zet ook de structuur onder druk. Vaak is er ook sprake van toenemende kosten voor bijvoorbeeld het beheer van het eeuwenoude vastgoed. Tel daarbij op de steeds strengere wet- en regelgeving die ook voor kerkelijke instellingen geldt. De navolging vraagt niet alleen veel tijd, maar gaat dikwijls gepaard met drastische veranderingen. Denk aan meer transparantie naar de buitenwereld of het invoeren van een formele governance-structuur. Zeker als deze het kerkbestuur voor dilemma's stellen, is dit geen gemakkelijke opgave.

Vraagstukken waar het kerkbestuur voor kan staan

- Hoe kunnen we nieuwe gevers optimaal bereiken nu de opbrengsten via de bestaande wegen teruglopen?

- Is samenwerken met een andere instelling een reële optie als we als instituut krachtiger willen zijn?
- Wat betekent zo'n nauwe samenwerking voor het behoud van onze eigen identiteit?
- Is beleggen – ondanks de risico's – een reëel alternatief bij de aanhoudende lage rentestand?
- Hoe zorgen we voor adequate bestuursopvolging in ons steeds complexere speelveld?
- In hoeverre gaat de registratieplicht van grotere gevers ten koste van onze giften?

Advies inwinnen bij experts

Dit alles stelt ook hoge eisen aan het beheer van het maatschappelijk vermogen. Wat gisteren nog vanzelfsprekend was, is dat vandaag de dag niet meer. Soms zijn ingrijpende maatregelen of een verandering van koers nodig. Zeker in dat soort gevallen is het raadzaam externe expertise in te roepen. Omdat u zelf de kennis niet in huis heeft, bijvoorbeeld. Of omdat u gebaat bent bij een onafhankelijk advies. Of omdat u zo meer inzicht krijgt in hoe

anderen het doen. Ook kan een externe adviseur u helpen bij een integrale aanpak. Zo brengt u al uw focusgebieden in een onderlinge samenhang. Met elkaar dragen ze bij aan het realiseren van uw doelen. Vandaag en naar de toekomst toe.

Kennis en affiniteit

De relatiemanagers van ABN AMRO MeesPierson Instutenten & Charitas zijn in meerdere opzichten zeer deskundig. Niet alleen het beheer van uw maatschappelijk vermogen is bij hen in goede handen. Ook zijn ze van toegevoegde waarde voor het realiseren van uw financiële doelen. Zij kennen uw wereld en voelen feilloos aan voor welke uitdagingen u staat. Dit vertaalt zich in adviezen, handvatten en oplossingen die u helpen optimaal financieel rendement én maatschappelijke impact te realiseren. Met als resultaat steeds het juiste evenwicht in inkomsten versus uitgaven en maatschappelijke- versus vermogensdoelen.

Integrale dienstverlening

Bij Instutenten & Charitas bent u verzekerd van een geïntegreerde advisering. Het beheer van uw vermogen is immers niet los te zien van de rol die u vervult in de maatschappij. Hoe ziet dat er in de dagelijkse praktijk uit? Denk aan eigentijdse oplossingen voor betalingsverkeer, advies over beheer van uw beleggingsportefeuille, hulp bij het organiseren van uw governance, opstellen van een beleggingsstatuut, zoeken naar nieuwe wegen voor fondsenwerving en het delen van kennis die u als bestuurder van een religieuze instelling aangaat. Met elkaar dragen ze bij aan het toekomstperspectief zoals u dat voor ogen heeft.

Dienstverlening in ontwikkeling

De relatiemanagers van de bank zijn nauw betrokken bij de ontwikkelingen binnen de religieuze wereld. Ook zijn zij goed aangesloten bij andere maatschappelijke organisaties. Zo zijn ze in staat trends en ontwikkelingen tijdig te signaleren en deze te vertalen in nieuwe producten en diensten. De afgelopen jaren heeft de bank op het gebied van betalingsverkeer en beleggingsdienstverlening voor maatschappelijke organisaties en instellingen enkele bijzondere innovaties weten te realiseren.

Jan Willem Hofland,

hoofd Investment Centre ABN AMRO MeesPierson

“Je kunt als bedrijf nog zo duurzaam bezig zijn, uiteindelijk gaat het erom wat je per saldo bijdraagt aan de maatschappij. Dus, de goede dingen afgezet tegen de minder goede dingen. Dan hebben we het over de echte impact die je hebt in de wereld.”

Fondsen werven met Tikkie

Hoewel Tikkie aanvankelijk alleen een app leek waarmee consumenten onderling snel en gemakkelijk betalingen kunnen doen, is het inmiddels ook voor de fondsenwerving van religieuze en culturele instellingen en voor goede doelen een adequaat betaalmiddel gebleken. En het eind is nog niet in zicht, in nauw overleg met klanten gaat de bank de toepassingen van deze app nog verder uitbreiden en verfijnen.

Goed doen met uw beleggingen

Het afgelopen decennium heeft ABN AMRO MeesPierson een volwaardige duurzame beleggingsdienstverlening weten te ontwikkelen. Vaak stonden de wensen en behoeften van maatschappelijke organisaties aan de basis. Na de introductie van het Duurzaam Fondsen Mandaat en het Duurzaam Beleggen Mandaat enkele jaren geleden, introduceerde de bank onlangs het Impact Mandaat.

Rendement op vermogen

Veel klanten van Instutenten & Charitas houden er een beleggingsportefeuille op na. De lage rente, en de hierdoor sterk teruglopende inkomsten op spaargelden, maakt beleggen voor steeds meer instituten een betere optie. Als de statuten dit toelaten uiteraard. De afgelopen jaren heeft de bank grote doorbraken gerealiseerd op het gebied van duurzaam beleggen. Niet alleen is er een ►

Nieuw: het Impact Mandaat

De screening voor het Impact Mandaat vindt plaats op basis van de gebruikelijke ESG-kenmerken (redactie: environment, social, governance). Maar het gaat nog een stapje verder. In dit mandaat komen namelijk alleen bedrijven te zitten die met hun omzet meer positief dan negatief bijdragen aan de wereld. Naast aandelen bevat de portefeuille ook obligaties en alternaties, in dit laatste geval kunt u denken aan microkredieten en duurzame projecten. Door te beleggen via het Impact Mandaat zet u het maatschappelijk vermogen dus uitsluitend in voor bedrijven die de wereld vooral beter maken. Zo genereert u niet alleen inkomsten maar draagt u ook bij aan de positieve impact van de bedrijven in de portefeuille.

Nadrukkelijke wens van klanten

Het nieuwe vermogensbeheermandaat is er mede dankzij de aanhoudende roep van een groot aantal klanten. Steeds vaker stellen ze de vraag wat zij nu daadwerkelijk bijdragen met hun beleggingsportefeuille. Klanten willen er zeker van zijn dat zij met hun duurzame beleggingen ook echt een verschil maken voor een betere wereld. Maar van een bedrijf dat hoog scoort op de gebruikelijke duurzaamheidscriteria is niet altijd gezegd dat de totale bijdrage per saldo ook positief uitvalt. Binnen het Impact Mandaat selecteert de bank alleen die bedrijven, bij wie het saldo positief uitvalt. Het instapvermogen is op dit moment 2,5 miljoen euro maar we streven ernaar het mandaat in de toekomst voor iedereen toegankelijk te maken.

Jan Willem Hofland,

hoofd Investment Centre ABN AMRO MeesPierson

“Het Impact Mandaat is voor veel van onze klanten een belangrijke volgende stap in hun streven naar duurzaamheid. Duurzaam bijdragen aan een betere wereld is voor hen geen vrijblijvendheid meer, maar een absolute voorwaarde.”

uitgebreid aanbod, maar ook doen de resultaten niet meer onder voor die van traditioneel beleggen. Reden dan ook voor de bank om ‘duurzaam beleggen’ als de norm te presenteren. En dat slaat aan, in het bijzonder bij maatschappelijke organisaties.

Financieel en maatschappelijk rendement

Bij religieuze organisaties moeten financieel en maatschappelijk rendement steeds in evenwicht zijn. Net als bij de bank is ook bij religieuze instellingen duurzaamheid een belangrijk focuspunt. Maar in de dagelijkse praktijk leidt dit vaak tot hoofdbrekens. En als er al een nieuw pad wordt ingeslagen, moet de tijd leren of dit initiatief zich ook in de praktijk bewijst. Juist daarom is het belangrijk om kennis en ervaringen te delen. En ook om succesvolle initiatieven breed uit te rollen. Hoe meer instellingen dit doen, hoe groter de impact.

De Groene Kerken Actie

Een goed voorbeeld is de Groene Kerken Actie van Kerk in Actie en Tear (zie: www.groenekerken.nl). Hier komt een groot aantal duurzame initiatieven binnen diverse aandachtsgebieden samen. De website bevat niet alleen praktische en bruikbare tips waarmee je als religieuze instelling onmiddellijk aan de slag kunt. Ook legt deze de link tussen geloof en grote vraagstukken als het klimaat.

Onlangs introduceerde de bank een waardevolle nieuwe dienst: vermogensbeheer via een impact mandaat dat streeft naar maximale inkomsten en maximale impact. Hoe dat eruitziet? Terwijl u met het maatschappelijk vermogen van uw religieuze instelling inkomsten genereert, helpt u bedrijven vooruit die een positief verschil maken in de wereld.

De ideale koers voor uw organisatie?

Wij kunnen ons voorstellen dat ook in uw religieuze instelling complexe vraagstukken op de agenda staan. Heeft u behoefte om met ons van gedachten te wisselen of denkt u dat een onafhankelijke blik wellicht nieuw licht op de zaak kan werpen? Of bent u vooral benieuwd of het Impact Mandaat iets voor uw organisatie is? Neem dan contact op met uw relatiemanager van ABN AMRO MeesPierson Instituten & Charitas. Nog geen klant, maar wel interesse in een kennismaking? Stuur dan een e-mail naar vincent.wijnbergen@nl.abnamro.com.

Het aanvragen van subsidies – Adviesbureau Monument Plus

Tekst Nico de Jong **Beeld** Jan Baas

Jan Baas is eigenaar van Monument Plus. Dit is een adviesbureau dat onder andere gespecialiseerd is in het aanvragen van subsidies met betrekking tot monumentale gebouwen. Voor de crisisjaren was Jan Baas werkzaam bij een aannemersbedrijf dat veel restauratiewerk verrichtte in de monumentensector. Vanwege de crisis ging het bedrijf zich steeds meer toeleggen op renovatiewerk in plaats van restauratiewerk. Deze ontwikkeling en zijn belangstelling voor monumentale gebouwen deden hem besluiten om in 2016 voor zichzelf te beginnen. Hieraan voorafgaand heeft hij nog een half jaar als vrijwilliger met zijn gezin namens de GZB in Nepal gewerkt als bouwkundige, waar hij betrokken was bij het herstel van gebouwen en woningen na de aardbeving die daar had plaatsgevonden. Naast zijn werk is Jan ouderling in de Hervormde gemeente Kinderdijk-Middelweg. We spraken met hem om wegwijs te worden in subsidieland.

Onderhoudssubsidie

Hoe moet je beginnen als je een monumentale kerk wilt laten restaureren? Eerst komen we op de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (Sim). Jan Baas: “Deze regeling (voorheen de BRIM-regeling genoemd) is bestemd voor het onderhoud van monumenten. Het bedrag dat wordt toegekend is gemaximeerd. Men gaat uit van de herbouwwaarde van het gebouw. Stel dat een gebouw een herbouwwaarde heeft van € 4 miljoen. Dan bedraagt het subsidiabele bedrag 3 procent hiervan (= € 120.000). Hierover wordt momenteel 60 procent subsidie gegeven. Uiteindelijk kom je dan op een subsidiebedrag van € 72.000. Het overige aandeel (40 procent) komt voor rekening van de eigenaar. Het aanvragen van de instandhoudingssubsidie bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) kan elk jaar gebeuren tussen 1 februari en 31 maart. Voor de aanvraag ingediend wordt moet er een aantal zaken gebeuren. Allereerst zal vastgesteld moeten worden welke werkzaamheden noodzakelijk zijn. Daarom zal er een inspectie van het gebouw moeten plaatsvinden waarbij de zaken die onderhoud nodig hebben in kaart worden gebracht. De bevindingen van deze inspectie worden vastgelegd in een inspectierapport. Daarnaast zal er een bestek moeten worden gemaakt en een begroting. Het bestek moet worden ingevuld volgens de ERM-richt-

lijnen (ERM staat voor stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg) en uitvoeringsrichtlijnen (url) die voor diverse soorten werkzaamheden van toepassing zijn. Je kunt hierbij denken aan bijvoorbeeld het schilderwerk, voegwerk en het herstel van dakgoten. Het inspectierapport, het bestek en de begroting moeten bij de subsidieaanvraag worden meegezonden. Van groot belang is dat de aanvraag compleet en voldoende gedetailleerd wordt ingediend. De subsidie voor onderhoud geldt voor 6 jaar. Voor ieder jaar wordt een deel uitgekeerd. Je kunt als eigenaar aangeven in welk jaar je wilt beginnen. Na afloop van de periode kan weer een nieuwe aanvraag worden ingediend voor 6 jaar. Na het indienen in het voorjaar volgt in het najaar (meestal in september) de beschikking van het bedrag dat wordt uitgekeerd.”

Restauratiesubsidie

“Voor het aanvragen van restauratiesubsidie moet een aanvraag worden ingediend bij de provincie. Iedere provincie heeft hiervoor zijn eigen criteria vastgesteld. Zo levert het in Zuid-Holland pluspunten op als er met leerlingen wordt gewerkt en speelt mee in hoeverre het gebouw dat wordt gerestaureerd van regionaal of nationaal belang is. De mate waarin gebruik gemaakt wordt van cofinanciering speelt ook een rol. Eigenlijk is het zo dat hoe meer eigen geld je als eigenaar in een restauratie kunt stoppen, des te groter de bereidheid is van de provincie om subsidie te verstrekken. De regeling in Zuid-Holland kent een maximum van 50 procent tot een bedrag van € 2 miljoen. Uit mijn praktijk ken ik een voorbeeld van een

stichting die zeer weinig eigen geld beschikbaar heeft, maar via de burgerlijke gemeente wel een bijdrage kon binnenhalen. Deze bijdrage werd door de provincie ook meegeteld als ‘eigen geld’. Voor de beoordeling van een aanvraag wordt door de provincie Zuid-Holland weer een beroep gedaan op de RCE, omdat de provincie zelf te weinig specifieke kennis van zaken heeft op het gebied van monumenten. De aanvraagperiode voor het aanvragen van restauratiesubsidie loopt van 1 december tot en met 1 maart.”

Een vraag die kan bovenkomen is wat het verschil is tussen instandhouding (onderhoud) en restauratie. Volgens Jan Baas is het bedrag voor restauratieprojecten in de regel groter dan voor onderhoudswerkzaamheden. Dit kan een oorzaak hebben in verwaarlozing en het gebrek aan onderhoud over een langere periode.

Herbestemming

“Een bijzondere vorm van subsidie is de subsidie voor herbestemming. Het gaat hier concreet over het financieren van de kosten van een haalbaarheidsonderzoek en de werkzaamheden die nodig zijn voor het wind- en waterdicht maken van een gebouw. Naast beschermde rijksmonumentale gebouwen komen ook andere gebouwen hiervoor in aanmerking die een monumentale waarde hebben. Het aanvragen van deze subsidie kan bij de RCE in de periode tussen 1 oktober en 30 november.”

Pastorieën

“Eigenaren van pastorieën vallen helaas niet binnen de genoemde regelingen. Er zijn wel subsidieregelingen voor woonhuizen, maar deze gelden alleen voor particulieren en helaas niet voor kerkelijke gemeenten.”

Op mijn vraag of hij nog een slotopmerking heeft waarmee kerkrentmeesters hun voordeel kunnen doen antwoordt Jan Baas: “Ga serieus met ontvangen subsidiegelden om en hou je aan de begroting. Draag bij wisselingen in het college de zaken goed over. Soms komt het voor dat een nieuwe kerkrentmeester niet op de hoogte is dat er subsidie is verstrekt. Besef dat er bij de RCE verantwoording moet worden afgelegd voor het bestede geld. Blijf open communiceren in geval er iets is mis gegaan met de besteding van subsidiegeld. De RCE beseft dat kerken vaak met vrijwilligers moeten werken en heeft daar begrip voor. Schakel een specialist in wanneer er binnen de eigen gemeente onvoldoende expertise aanwezig is.”

Het Nationaal Restauratiefonds

Tekst Nico de Jong

Een instantie die ook een rol van betekenis vervult bij het financieren van restauratie, verduurzaming en herbestemming is het Restauratiefonds. Het Restauratiefonds zet zich in voor springlevende monumenten. Dit doen zij door het delen van kennis en maatwerk financieringen. Al 35 jaar lang verstrekken ze laagrentende leningen aan eigenaren van monumenten. De rente en aflossing van de leningen wordt opnieuw uitgeleend aan nieuwe restauraties. Elke euro is telkens opnieuw inzetbaar om zo meerdere eigenaren te helpen bij hun plannen. Zo heeft het Restauratiefonds inmiddels elke euro al voor de derde keer kunnen inzetten. Naast het verstrekken van financieringen betaalt het Restauratiefonds ook subsidies uit voor instandhouding van (rijks)monumenten. Want subsidies zullen ook altijd nodig zijn, waarbij wel de insteek is: financieren waar kan en subsidiëren waar moet. Oftewel: het inzetten van (overheidsmiddelen) zo effectief en efficiënt mogelijk. In samenwerking met overheden en private partijen worden eigenaren geholpen bij het restaureren, verduurzamen en herbestemmen van monumenten.

Kerken Nevenfunctie-Lening

Met de Kerken Nevenfunctie-Lening kunnen de gebruiksmogelijkheden van een kerkgebouw worden verruimd. Denk hierbij bijvoorbeeld aan sanitaire voorzieningen, verwarming of een pantry. Met deze nevenactiviteiten kan de kerk extra inkomsten genereren. De Kerken Nevenfunctie-Lening kan ook ingezet worden voor duur-

zaamheidsmaatregelen of de financiering van herbestemmingskosten. Bij duurzaamheid gaat het om maatregelen die leiden tot minder energieverbruik, duurzamer energieverbruik en verbetering van het binnenklimaat in de kerk. Bij herbestemming gaat het om het geven van een nieuwe functie aan het gebouw. Een Kerken Nevenfunctie-Lening is een annuïteitenlening met een aantrekkelijke lage rente. De lening bedraagt maximaal € 50.000 en heeft een looptijd van maximaal 15 jaar.

Andere mogelijkheden

Daarnaast worden er nog meer laagrentende leningen aangeboden (zoals Restauratiefonds-(plus)-hypotheek voor de rijksmonumenten) en ook voor de niet-rijksmonumenten zijn er in veel provincies mogelijkheden (in 9 provincies de Cultuurfonds-hypotheek). Een aantal provincies en gemeenten kennen ook nog een 'eigen' revolverend fonds.

Erfgoedacademie

Naast de bovengenoemde activiteiten is het Restauratiefonds samen met de RCE initiatiefnemer van de Erfgoedacademie. De Erfgoedacademie biedt verschillende opleidingen aan op het gebied van erfgoed. Speciaal voor kerkeigenaren is de cursus "Behoud je kerkgebouw" gehouden. Een en ander zal in 2020 worden doorontwikkeld.

Voor meer informatie: www.restauratiefonds.nl

Restauratiefonds.

Petra Nicolai-van der Spoel

Wie

Petra Nicolai-van der Spoel (57) is ouderling-kerkrentmeester in de Protestantse Gemeente te Drachtstercompagnie, een dorp in de gemeente Smallingerland in Friesland. Samen met haar man runt ze een melkveebedrijf van 120 melkkoeien en ongeveer 70 stuks jongvee. "Binnen het bedrijf doe ik de algehele administratie en de boekhouding en zorg ik voor het jongvee totdat ze vier maanden oud zijn. We hebben twee dochters die het huis al uit zijn en een zoon die nog thuis woont. Daarnaast pas ik 1 à 2 dagen in de week op onze kleinzoon. Ook ben ik gastvrouw bij een maaltijdservicebedrijf waar ik rondleidingen en presentaties geef."

Gemeente

"De Protestantse gemeente te Drachtstercompagnie is een relatief kleine, maar levendige dorpsgemeente. Alle leeftijden zijn vertegenwoordigd en er zijn vele enthousiaste vrijwilligers."

College

"Het college van kerkrentmeesters telt 5 personen. De taken zijn redelijk goed verdeeld. Wij incasseren iedere maand een 'vaste' vrijwillige bijdrage en doen daarom niet mee met Actie Kerkbalans. We kunnen op deze manier redelijk goed onze begroting maken. En als we extra geld nodig

hebben dan zijn alle leden altijd bereid om een extra bijdrage te geven."

Taken

"Toen ik in 2013 ontslag kreeg bij de Rabobank en er een vacature was voor het penningmeesterschap, ben ik direct naar de voorzitter gestapt. Ik had nu toch tijd over en de administratieve/financiële taken lagen mij wel. Ik ben leergierig en dat was maar goed ook. Je bent namelijk niet alleen penningmeester, maar er zijn ook andere niet-financiële zaken waar je verstand van moet hebben. Gelukkig hoef je niet alles in één keer te weten. Er is vaak wel iemand die er verstand van heeft in het college of we vragen andere gemeenteleden of instanties om hulp. In 2016 ben ik ouderling-kerkrentmeester geworden. Ook dat is een taak waar je in moet groeien. Zo langzamerhand heb ik al heel veel geleerd. Dat is ook het mooie van een taak binnen de gemeente. Eigenlijk is het een bedrijf op zich. Er moet zoveel geregeld worden om alleen al een eredienst op de zondag te houden. Daar staan heel veel mensen niet bij stil."

Uitdagingen

"Onze gemeente kent momenteel verschillende uitdagingen. Allereerst is er het kosterschap. Als college van kerkrentmeesters zijn wij verantwoordelijk voor het beheer van de kerk en bijgebouwen. Per 1 oktober

is onze koster met pensioen gegaan en er heeft zich geen nieuwe koster aangemeld.

Afgelopen zomer heb ik geprobeerd om de taken van het kosterschap uit elkaar te halen en vrijwilligers hiervoor te vinden. Het heeft wat zweetdruppels gekost maar voor het grootste gedeelte is het gelukt. Ik blijf het nog wel coördineren, maar ik hoop dat te zijner tijd alle taken bij de vrijwilligers komen te liggen. De eerste keer zonder koster was best spannend! Hadden we alle details wel in kaart gebracht? Dan merk je dat we in die 40 jaar behoorlijk verwend geraakt waren. Een uitdaging voor de toekomst is om het ledental op peil te houden. Ook onze gemeente heeft te maken met vergrijzing en bij ons worden geen nieuwe huizen gebouwd.

Een derde uitdaging voor het college is het werkgeverschap. Wij hebben een pastoraal medewerker in loondienst en natuurlijk heel veel vrijwilligers. Hoe houd je iedereen tevreden? Hoe ga je om met ziekte? Dat zijn wel vragen die ons bezighouden."

Trots

"Trots ben ik op onze gemeente. Dankbaar! Dat we met elkaar er altijd weer voor staan. Dat we het samen weer oplossen. Dat iedereen zijn steentje bij draagt."

Silas Groep
Partner van kerken

Houd de kerk in uw midden!

Partner van kerken

Hoe wilt u kerk zijn, nu en in de toekomst? Daar gaat het om en dat maakt onze aanpak uniek: wij benaderen materiële vraagstukken van kerken namelijk vanuit de missie van de kerken.

De Silas Groep ondersteunt geloofsgemeenschappen en helpt u op voorwaardenscheppend terrein. Kerken zijn heel verschillend en daarom leveren wij maatwerk.

Cijfers en letters

Daar weten wij wel raad mee. Wij zijn de administratieve dienstverlener voor kerken en instellingen. Wij verzorgen uw financiële administratie, salarisadministratie, traktementsberekeningen en begraafplaatsenadministratie. Daarnaast stellen wij graag uw begroting en jaarrekening op. Bovendien geven wij deskundig advies over verzekeringen en bieden wij ondersteuning bij ziekte of vacatures op het kerkelijk bureau. Waar kunnen wij u mee van dienst zijn?

KKA
Administraties

www.SilasGroep.nl/kka

Uw vastgoed op orde

Het zorgvuldig beheren van grond en gebouwen wordt steeds complexer. Het vergt veel specifieke kennis en die hebben wij in huis.

Wij kunnen het volledige beheer van uw vastgoed verzorgen. Ook ondersteunen wij bij zaken zoals bemiddeling of advisering bij aan- en verkoop van grond en gebouwen. Onze rentmeesters staan altijd ten dienste van uw kerk en zijn erop gericht om optimaal rendement voor u te behalen.

KKG
Beheer vastgoed

www.SilasGroep.nl/kkg

Dicht bij de kerk

Kerken hebben te maken met minder vaste kerkgangers en afnemende financiële middelen. Hoe kan uw gebouw toch een centrale plaats van samenkomst blijven? Wij kunnen u hierbij helpen. Het bevorderen en vinden van goede (her)bestemmingen voor boventalig kerkelijk vastgoed is onze doelstelling. Dit doen wij door het verspreiden en delen van kennis en het adviseren van kerkelijke organisaties in concrete vraagstukken. Wij hebben niet alleen kennis van vastgoed, maar ook van de kerkelijke realiteit.

Kerkelijk Waardebeheer
Kennisdeling en kerkgebouwen

www.SilasGroep.nl/kerkelijkwaardebeheer

Werklast predikanten in pastorale bijstand

Tekst: Bert van Rijssen

Een kerkrentmeester uit een gemeente met meerdere wijkgemeenten vroeg ons of er kengetallen bestaan waarbij de zwaarte cq de werklast van een predikantsplaats min of meer objectief vastgesteld kan worden. De wijken in zijn gemeente variëren namelijk qua grootte en samenstelling, dus het aantal leden is van invloed op de werklast, maar ook bijvoorbeeld het aandeel ouderen.

Deze vraag is heel herkenbaar en deze kerkrentmeester is niet de enige die dit soort vragen heeft en stelt: zijn er vergelijkende criteria, noem het benchmarkgegevens, waaraan we kunnen afkijken of we in onze formatie voor pastoraal werk het goede midden houden?

De realiteit is echter dat een formatie-zwaarte-analyse niet bestaat en waarvan ook gezegd moet worden: waartegen ook de nodige weerstand bestaat, met name bij predikanten. Er zijn wel gemiddelden in het geheel van de kerk (bijvoorbeeld al langjarig is ondanks de krimp in het geheel van de kerk, de ratio tussen fte gemeentepredikant en het aantal belijdende en doopleden ongeveer 1 fte op 1000 leden), maar terecht wordt door de vragsteller opgemerkt dat tussen zijn eigen wijken het al peren met appels vergelijken is wegens de verschillende samenstelling van beide wijkgemeenten, laat staan over het geheel van de kerk.

Er zijn grote verschillen tussen gemeenten, afhankelijk van modaliteit, mate van betrokkenheid, financiële situatie enzovoorts dus daar schieten we in specifieke situaties niet veel mee op. Het enige dat echt geregeld is, is het aantal vrije zondagen waar een predikant bij een bepaalde aanstelling recht op heeft, dus dat is een indicatie van wat er aan voorgaan in erediensten mag worden verwacht. Echter, wat een redelijke urenbelasting voor het voorbereiden van een eredienst en preek is: daar lopen de meningen al gauw weer over uiteen. Tegelijk is er dus ook de nodige weerstand om zoiets te ontwikkelen. Voor deeltijdpredikanten dient echter wel een werkplan overlegd te worden, waarin een zekere verhouding tussen de verschillende werksoorten wordt beschreven. Dat is ingesteld om deeltijdpredikanten tegen zichzelf en tegen de omgeving te beschermen, om niet in de valkuil terecht te komen van toch 'volledige beschikbaarheid' terwijl er maar sprake is van een aanstelling van bijvoorbeeld 60 of 80 procent.

Dat wil dus zeggen, dat de kerk principieel gesproken het niet onmogelijk acht in kwantificeerbaarheid met een predikant te spreken over (gemiddelde) tijdsbesteding aan de diverse werksoorten die eigen zijn aan het predikantschap en over het aanbrengen van prioriteiten daarin. Echter, zodra de fulltime predikant in beeld komt, lijkt de noodzaak en de bereidheid om zo naar het werk van een

dominee te kijken, af te nemen. De eigen (rechts-)positie van een predikant geeft veel vrijheid. Tegelijk is er in onze kerk wel het jaarlijkse jaargesprek waarin door wijze en verstandige ambtsdragers van de kerkenraad samen met de predikant wordt gesproken over de voortgang van het werk in en voor de gemeente, inclusief de belasting voor de predikant etcetera. Het lijkt logisch dat daarin ook de specifieke karakteristieken van de gemeente en de gaven van de predikant een rol spelen (is er veel jeugd, zijn er veel ouderen, ligt er een belangrijke prioriteit bij bepaalde vormen van gemeente-opbouw, gaat de predikant relatief veel of minder voor in de diensten van de eigen gemeente, waar is de predikant naar eigen zeggen op zijn best etcetera.).

Maar het blijft maatwerk en vaak ook omfloerst in algemeenheden. Sterker, onze indruk is dat er nog heel wat plaatsen zijn waar de jaargesprekken min of meer omzeild worden. Dat is jammer, want het jaargesprek biedt een uitgelezen kans om met elkaar stil te staan bij de optimale inzet van die of gene predikant binnen het brede palet van verkondigende, pastorale, catechetische en organisatorische werkzaamheden die in de gemeente gevraagd kunnen worden. Kortom: er zijn weinig handvaten te bieden, dan alleen: het in gesprek gaan met elkaar in de kerkenraad en met de predikant(en) en kerkelijk werkers. En probeer de dominees in een veilige omgeving te laten vertellen waar ze qua tijdsbesteding nu allemaal mee bezig zijn.

Er zijn gemeentepredikanten die dat juist op prijs stellen. Het levert voor je zelf, maar ook voor de kerkenraad een beter zicht op wat er allemaal gepland en ongepland op je af komt. Vanuit een geestelijke realiteitszin is er dan ook goed verder te praten over mogelijke aanvullingen (inderdaad: pastorale jongerenwerker, of ouderenwerker) of een zekere herprioritering van de inzet van de predikant (waar is de predikant goed in, waar harder nodig, etcetera?). Maatwerk dus. Binnen de Protestantse Kerk is indertijd een guideline uitgebracht voor het voeren van jaargesprekken met predikanten en kerkelijk werkers ([url: www.protestantsekerk.nl/data/import/b2f008553df8eec-7c2f47f3bbfd75b7c.pdf](http://www.protestantsekerk.nl/data/import/b2f008553df8eec-7c2f47f3bbfd75b7c.pdf)). Dat geeft een beeld van wat de kerk als bedoeling zag bij die jaarlijkse gesprekken. Maar kwantitatieve gegevens zijn dus niet of nauwelijks te toetsen aan een beredeneerde 'functiebeschrijving' of aan een benchmark. Helaas.

Fondsenwerver orgelsubsidies

- Dick Oosthoek

Tekst Nico de Jong **Beeld** Jaap Jan Steensma

In de editie van april besteedden we aandacht aan de restauratie van het Bätzorgel in de Pieterskerk te Breukelen. Zoals bij vele restauraties geldt was ook hier het geval dat het aantrekken van fondsen en subsidies om de restauratie te financieren een onmisbare taak is. In dit verband spraken we met de heer Dick Oosthoek van de Protestantse gemeente te Breukelen die de genoemde taak heeft vervuld.

Kunt u iets vertellen over uzelf?

“Het kerkenwerk is mij met de paplepel ingegeven. Mijn vader heeft lang in de kerkenraad van Katwijk diverse functies bekleed. Zelf heb ik daar diverse jeugd- en jongerenactiviteiten aangestuurd. In de Jeruzalemkerk in Amsterdam was ik samen met mijn vrouw koster en daarna verhuisden we naar Loosdrecht waar ik ouderling werd. Na onze verhuizing naar Breukelen ben ik een periode kerkrentmeester en voorzitter van het college geweest. Na een korte pauze heb ik die functie nu weer opgepakt omdat er financiële onrust was ontstaan tussen de 2 wijken in Breukelen. Ik ben nu ook voorzitter van de kerkenraad. Na een lange bank carrière zat ik 2 jaar geleden opeens thuis. Er lag toen een rapportage in de kast over de slechte staat van het orgel. Ik heb toen toegezegd de uitdaging op te pakken om de middelen bij elkaar te gaan halen. We zijn gestart met subsidiebureaus te benaderen, maar die zagen dit project niet zitten, ondanks de fees van minimaal 15% die je dan af moet dragen. Achteraf kan ik dit best begrijpen.”

Op welk moment start je met fondsenwerving?

“Het begon met de urgentie. Het orgel had een grote onderhoudsbeurt nodig. Allereerst ben ik met orgeladviseur Jaap Jan Steensma aan de slag gegaan om het adviesrapport om te zetten naar financiële consequenties. Door een aanbestedingstraject op te zetten konden we de begroting opstellen en werd duidelijk dat er extra fondsen nodig waren. Ondanks 40 jaar spaarzin na de vorige grote restauratie, stond dit bedrag niet in verhouding tot de totale kosten van € 190.000.”

Hoe ga je beginnen?

“Toen de begroting rond was ben ik andere recente orgelrestauraties gaan bestuderen en heb ik contact met de colleges aldaar gezocht. Van een kerk kreeg ik hun aanvraaglijst en verkregen bedragen. Daarmee krijg je een indruk wat fondsen kunnen en willen bijdragen. Dat maakt het werk een stuk makkelijker. De tweede stap was om deze lijst verder te verrijken met lokale en regionale fondsen.”

Welke instanties moet je benaderen en op welke wijze doe je dat?

“Mijn eerste stap was verder basisdocumentatie op te bouwen. Welke gegevens vragen fondsen? Als je die klaar hebt staan, gaat het aanvragen een stuk makkelijker. Verder heb ik alle brieven gepersonaliseerd en gericht op het doel van het fonds.”

“Een belangrijke partij voor veel grote fondsen is de afdeling klinkende monumenten van de RCE. Hun mening, visie en vaststelling van het subsidiabele bedrag had ik voor meerdere fondsen nodig. Met de Erfgoedparel van de

provincie Utrecht konden we, onder een aantal voorwaarden, bijna de helft van de kosten dekken. Toen de stukken compleet waren, kon ik de andere fondsen makkelijker benaderen. Het lukte mij ook om een paar kleinere fondsen snel in te laten stappen. Daardoor was in combinatie met de eigen bijdrage een haalbaarheidsbodem gelegd.”

Was er een stichting betrokken bij de geldwerving en zo ja, op welke wijze?

“Wij hebben, omdat sommige fondsen om uittreksels van de Kamer van Koophandel vragen of geen religieus doel willen steunen, een vrienden-stichting opgericht. Ook om mensen die niets met de geloofsgemeenschap hebben, maar wel iets met het gebouw aan ons te kunnen binden. Particulieren konden orgelpijpen doneren. Zo is een nieuwe stroom gevers binnengekomen.”

Hoe ga je om met financiële tegenvallers tijdens het project?

“Een dergelijk traject loopt over een langere periode, vaak van meerdere jaren. De aannemers calculeren dit ook in en nemen indexatieclausules op in hun offertes. Hiermee dien je in je begrotingsopzet rekening te houden. Daarnaast liepen bij de schilder andere werkzaamheden uit, waardoor de oplevering veel later was en we tegen hogere verwarmingskosten aanliepen. Een andere tegenvaller was dat het orgelbalkon door een toevoeging van een register eind 18e eeuw niet sterk genoeg bleek. Dit moest verzaagd worden. Een deel van deze kosten konden we betalen uit een post onvoorzien, maar die was niet hoog genoeg. Uiteindelijk heb ik alle fondsen op de hoogte gebracht en van een paar een extra bijdrage ontvangen. Een ander aspect om rekening mee te houden is dat een rijksmonumentaal orgel ook in de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (Sim) past. Dit helpt om een deel van de kosten hieruit te kunnen betalen, maar dan moet je die optie wel meenemen in je meerjarenonderhoudsplan. Veel architecten vergeten dit onderdeel.”

Voor welk deel heeft de gemeente zelf moeten bijdragen?

“Je moet er rekening mee houden dat veel fondsen een eigen bijdrage verwachten van 10-25 procent. Wij hebben uit ons orgelfonds 20 procent van de kosten zelf gedragen.”

Heeft u nog aanbevelingen of tips waarmee collega-kerkrentmeesters hun voordeel kunnen doen?

“Pak het geheel gestructureerd aan. Houd donateurs goed op de hoogte en nodig ze uit voor bijeenkomsten. Op die manier bouw je een band op voor een volgend project.”

van hoogevest architecten

bureau
voor architectuur
en restauratie

bureau voor
consultancy

bureau voor
architectuurhistorie
kariatiden

Links de Zuiderkerk in Enkhuizen met een nieuw ontworpen kerkcentrum. Rechts de Sint-Joriskerk in Amersfoort met nieuw ingebouwd meubel.

meer info op www.vanhoogevest.nl

Foto's Frank Hanswijk

DWA adviseert op het gebied van energie en installaties. Bij nieuwbouw en renovatie van kerkgebouwen richten we ons onder meer op: comfort, verlichting, communicatie en energiebesparing.

Wij zijn lid van Kerkenplatform.nl.

www.dwa.nl

**STERK IN
MONUMENTAAL
RESTAURATIE
WERK!**

GECERTIFICEERD
★ 14 JAAR ★
VOEGBEDRIJF

Voegbedrijf Heldoorn

A Veldoven 19b
8271 RT IJsselmuiden
T +31 (0)38 - 3557879
www.voegbedrijfheldoorn.nl

kerkarchitect.nl
nieuwbouw | renovatie | uitbreiding | interieurontwerp

va vankooten architectuur

Vergane glorie

Tekst & beeld Jos Aarnoudse

Wij waren pas voor overleg bij een niet onbelangrijke bestuurder in de kerk. De plaatselijke kerken waar deze bestuurder zich verantwoordelijk voor wist, 'deden het nog redelijk'. Op kasbasis en met inzet van vermogensrendement plus hier en daar wat interen, kon de zaak draaiende blijven. Wat bedoel je met 'op kasbasis', was onze vraag. Nou ja, de geldstromen zijn in evenwicht per jaar. Maar dat is wel per gratie van het feit dat groot onderhoud van gebouwen en monumentale orgels (en dergelijke) systematisch 'naar achteren' worden verschoven. Is dat verantwoord dan?

Ach, de kerken blijven sober en doelmatig beschikbaar, maar je ziet het wel een beetje afbladderen in de loop van de tijd. Het is een vorm van berusting en hopen op betere tijden.

Ik moest denken aan Grand Hotel Europa uit de gelijknamige roman van Ilja Leonard Pfeijffer: vergane glorie. Voor hem een metafoor voor het gehele continent. Verworden we niet tot één groot openluchtmuseum van vergane glorie voor bemiddelde Chinezen, Indiërs, Japanners en Amerikanen? En de kerk in optima forma. Inderdaad, wij waren dit jaar privé in september op vakantie in Griekenland.

Over vergane glorie gesproken. Eén grote samenballing van achterstallig onderhoud in het naseizoen, met hier en

daar van die privé-oases van rijkdom en welvaart. Het is ook een kunst om voorbijgaande tijdperken en vergankelijkheid ordentelijk af te sluiten. Je kunt het heel lang maskeren. Wij hadden het geluk dat het ons maar één keer overkwam: prima plaatjes op internet bij de reservering, maar in werkelijkheid: vergane glorie, in een oud kuuroord met een grote naam uit het verleden, waar niks meer van over was. Het Akti (= kust) hotel van Loutraki. Jazeker, met airco en zicht op zee (aan de achterkant, maar via een uiterst treurig verlopen boulevard).

Willen we dat in onze Europese kerken ook zo? Op naar alleen maar 'vergane glorie'? Zeker: prachtig gerestaureerde kerken en kerkjes, waar niks meer gebeurt, dat is op een andere manier ook vergane glorie. Maar onrealistische exploitatie en de hete aardappel van de neergang voor je uitschuiven, door maar te stoppen met fatsoenlijk onderhoud of niet op tijd te bedenken hoe het anders kan (nevengebruik, herbestemming), lijkt me niet de

oplossing. Het 'op kasbasis' redden is dus puur de eindjes aan elkaar knopen, maar niet zoeken naar waar de vitaliteit te lokaliseren en te reanimeren is, terwijl je algehele uitstraling alleen maar neerkomt op gematigde 'verloedering'. Mij dunkt, dat moeten we niet laten gebeuren.

Stelling van de maand

Heeft u een mening, wilt u erop reageren?
Laat het ons weten via: info@kerkrentmeester.nl

De stelling:

Kerkrentmeesters dienen steeds weer initiatieven te nemen om een sluipende ontwikkeling richting 'vergane glorie' tegen te gaan. Zorg dat uw kerk hoe dan ook ordentelijk ingericht, onderhouden en opgeruimd blijft.

Kerkebalans 2020 – zó maakt u er iets moois van

Hoe materialen, placemats en een peiling voor hogere opbrengsten zorgen

Tekst & beeld Buro Dirigo

Nog twee maanden en dan is het alweer tijd voor Actie Kerkebalans. Bent u al begonnen met de voorbereidingen of zit u er nog tegenaan te hikken? Lees dit artikel en laat u inspireren om direct aan de slag te gaan of om meer te doen dan u aanvankelijk van plan was.

U zult vast herkennen dat het geven aan de kerk steeds minder vanzelfsprekend is. Landelijk zien we de trend dat steeds minder mensen steeds meer gaan geven. En hoewel we ontzettend dankbaar mogen zijn voor de loyaliteit van de oude-getrouwen, willen we vanuit de VKB en het landelijk Kerkebalans-team ook helpen om mensen aan te spreken die niet automatisch hoge toezeggingen doen. Want het feit dat ze niet geven wil niet zeggen dat ze niet willen geven. Soms hebben ze een andere benadering nodig. Met name voor jongere mensen is het belangrijk dat ze persoonlijk geraakt worden en dat ze de urgentie en noodzaak van hun bijdrage ervaren. Ze moeten de relevantie van de kerk niet alleen begrijpen, maar ook ervaren.

Hoe je dat als organisator voor elkaar krijgt?

1. Laat gemeenteleden vertellen waarom zij geven om/voor de kerk

In de posters en folders staat dit jaar de menselijke insteek centraal. We maken gebruik van citaten van mensen die vertellen waarom zij geven om hun kerk en dus geven aan hun kerk. Vraag twee à drie mensen uit jullie gemeente om zo'n citaat en om een mooie foto. In de webshop op www.kerkebalans.nl/webshop is het eenvoudig om deze foto's en teksten te uploaden en zo materialen te maken die herkenbaar, persoonlijk en treffend zijn.

2. Vraag mensen om een gift tijdens een Kerkebalans-maaltijd

Vanuit het inzicht dat sommige mensen pas gaan geven als ze de urgentie en noodzaak van Kerkebalans zelf ervaren, is het slim de geefvraag in een persoonlijke setting te stellen. Tijdens het eten bijvoorbeeld. Organiseer daarom dit jaar op zaterdag 18 januari of zondag 19 januari een (eenvoudige) maaltijd voor alle gemeenteleden. Uit onderzoek blijkt dat veel mensen in hun kerk vooral de onderlinge verbondenheid waarderen: het met elkaar meeleven, het weten wat er speelt. Tijdens een maaltijd ervaar je die verbinding en dus faciliteren we dit jaar de organisatie van een Kerkebalans-startmaaltijd.

Misschien klinkt dat groot, maar het kan heel eenvoudig door na afronding van de dienst een broodje worst te serveren. Of een lekker soepje op zaterdagmiddag. Net wat

bij jullie gemeente past. Belangrijk is dat mensen samen zijn en de verbinding ervaren. Haak daar vervolgens als Kerkebalans-organisator met een kort praatje bij aan: dit samenzijn heeft waarde, maar onze gemeente kost ook geld. Laat toezeggingsformulieren of machtigingen voor periodieke afschrijvingen desnoods direct invullen en ondertekenen. Leuk element: voor de Kerkebalans-maaltijd zijn mooie placemats gemaakt waar de kinderen zich prima mee vermaken. Check de webshop: www.kerkebalans.nl/startmaaltijd

3. Doe mee aan de peiling

Juist omdat de relevantie van de kerk zo'n belangrijk geefmotief is, doen we op landelijk niveau onderzoek met de **Peiling Actie Kerkebalans 2020** onderzoek de waarde van de kerk. Maak gebruik van deze onderzoekstool door de peiling www.kerkebalans.nl/peiling2020/ door te sturen naar alle gemeenteleden (kan eenvoudig door de link door te mailen aan de redacteur van het kerkblad en de kerkmail of naar de beheerder van de Facebook-pagina). Op landelijk niveau gebruiken we de uitkomsten om bij de start van de actie aandacht voor Kerkebalans te genereren. En daarbij geldt: hoe meer reacties, hoe betrouwbaarder het resultaat. Delen dus die peiling!

Geïnspireerd om er aankomend jaar weer iets moois van te maken en de opbrengst van Kerkebalans te verhogen? Bedenk dat u het niet allemaal alleen hoeft te doen en vraag mensen uit de gemeente om hulp. Vele handen maken licht werk. Wij wensen u een goede actie toe!

Orgelbouw na 1945 in Friese kerken

Tekst dr. Jan Dirk Wassenaar **Beeld** Ad Fahner

Op zaterdag 28 september werd het 25-jarig bestaan van de *Stichting Organum Frisicum* gevierd. Dat gebeurde in de Grote of Sint-Martinuskerk te Dokkum. Ter gelegenheid van het jubileum werd een bijzonder boek gepresenteerd: *Orgelbouw na 1945 in Friese kerken*. Het is geschreven door de heer Theo Jellema (1955), docent aan het Prins Claus Conservatorium te Groningen en organist van de Grote of Jacobijnerkerk te Leeuwarden. Daarnaast geeft hij concerten in binnen- en buitenland. En, *last but not least*: hij is als gecertificeerd orgeladviseur verbonden aan de Commissie Orgelzaken van de VKB. Heel wat (oud-)leden van colleges van kerkrentmeesters, in Fryslân en daarbuiten, zullen hem in de loop der jaren in die functie hebben leren kennen en waarderen als een deskundige en plezierige begeleider van orgelrestauraties.

Theo Jellema (links) ontvangt het tweede exemplaar uit handen van de heer drs. Bearn Bilker, voorzitter van de Stichting Organum Frisicum (Het eerste exemplaar ging naar de heer Rudi van Straten van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

In het eerste deel van *Orgelbouw na 1945 in Friese kerken* bespreekt Jellema eenentwintig beeldbepalende orgels. De monografieën zijn allemaal voorzien van meerdere foto's. In het tweede deel van het boek documenteert de auteur alle mechanische orgels die sinds de Tweede Wereldoorlog voor Friese kerken vervaardigd zijn.

Vóór de Tweede Wereldoorlog genoot het 'industriële' niet-mechanische orgel her en der de voorkeur. Dat veranderde na 1945. Er ontstond een nieuwe traditie, die wel aangeduid wordt met de omstreden term 'neobarok'. De Friese orgels – te denken valt aan het oeuvre van de firma Bakker & Timmenga – voegden zich daarmee in het grotere Noord-Europese verband.

(Van de zestiende tot de vroege twintigste eeuw was er een eigen Friese traditie van orgelbouw.) In de jaren '60 gold het neobarokke type als de norm. Een decennium later werd die benadering minder populair. Het historisme kwam op, met onder meer veel oog voor historische, 'ademende' windvoorziening, voor versiering van de kassen en voor ongelijk zwevende stemming. Dat leidde nogal eens tot opnieuw intoneren van instrumenten uit de jaren '60. Men wilde een 'rondere' orgelklank, met minder scherpe, hoge geluiden. Er was ook sprake van een ander verschijn-

sel: reconstructie. Er werden nieuwe orgels als kopieën van oude gebouwd. Vanaf de jaren '80 bepaalde het historisme de bouw van nieuwe orgels. Het begrip 'geschiedenis' werd ondertussen steeds ruimer genomen – instrumenten uit de negentiende eeuw kregen steeds meer waardering en navolging.

In de eenentwintigste eeuw raakte de secularisatie in een stroomversnelling. Als gevolg van die ontwikkelingen werden veel kerken gesloten. De vraag naar orgels nam sterk af. Het naoorlogse orgel kan dan ook beschouwd worden als een cultureel erfgoed van een periode die afgesloten is. In die zin heeft *Orgelbouw na 1945 in Friese kerken* geen open einde. Het boek zet een punt in de orgelhistorie.

Overigens: *Orgelbouw na 1945 in Friese kerken* wordt gecompleteerd met een overzicht van alle naoorlogse mechanische orgels die niet voor Fryslân gebouwd werden, maar er later wel geplaatst werden; en met een overzicht van voor de genoemde provincie gebouwde niet-mechanische naoorlogse orgels. En tenslotte: bij het boek hoort een cd, waarop verschillende van de besproken orgels te horen zijn.

Bij de presentatie van *Orgelbouw na 1945 in Friese kerken* hield Jellema een toespraak. Daarin vertelde hij onder meer dat zijn orgelstudenten alle orgels uit de periode 1950-1970 lelijk vinden. Jellema wijt dat aan het feit dat ze niet begrijpen vanuit welke

Theo Jellema aan het woord.

uitgangspunten die orgels gemaakt zijn. Zelf probeert hij daar altijd oog voor te hebben, hij wil de 'ziel' van de orgelmakers op het spoor komen. 'Waarin was hun denken origineel, waarin was het vernieuwend? En niet in de laatste plaats: wat is er in die instrumenten dat getuigt van zorg, van creativiteit, van idealisme, van liefde voor het orgel (...)? Verder onderstreepte Jellema het belang van schoonheid van een orgel in de ruimte waarin het instrument is opgesteld. Daarbij gaat het om wat er te zien is. Hij pleitte dan ook voor "een compromisloos streven naar schoonheid". Waarvan akte!

Dr. Jan Dirk Wassenaar is voorzitter van de Commissie Orgelzaken van de VKB.

Besproken: Theo Jellema, *Orgelbouw na 1945 in Friese kerken. Van vernieuwing naar traditie?*; Leeuwarden, 2019; gebonden, 212 p.; ISBN 9789082710403; prijs: € 29,50.

Bewoonde Herinnering – een proefschrift over Samen op Weg

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR

In juni 2019 promoveerde dr. Hanna Ploeg-Bouwman aan de Vrije Universiteit op een onderzoek naar het Samen-op-Weg-proces en de fusie tot Protestantse Kerk. Zij deed dat als organisatieantropoloog, vanuit het perspectief van de ‘veranderkunde’ (heette dat vroeger niet ‘agogiek?’).

Urgentie en stroperigheid

Het proces om op landelijk niveau te komen tot de fusie van drie kerkverbanden heeft ongeveer veertig jaar geduurd. Er was door alle jaren heen geen transparante verandering. Vooral aan het begin (‘de klaroensloten’) en aan het eind (‘nu moet het gebeuren’) werd er urgentie gevoeld, mede door veranderingen in de cultuur. De tussentijd werd gekenmerkt door veel stroperigheid en galaver.

Onderzoeksmethodiek

Ik moet eerlijk bekennen dat ik de onderzoeksmethodiek niet kan beoordelen. Het komt erop neer om uit de verhalen die deelnemers en belanghebbenden zelf hebben geconstrueerd over wat zij meemaakten, wat zij zagen en zelf ook deden, op te diepen wat er nu speelde. Dus ‘herinneringsdragers’ van verschillende betrokken partijen worden bevraagd op hun positie toen en nu. En dan vooral vanuit het agogisch perspectief. Kort door de bocht gezegd: waar, waarom en door wie werd er ‘gas gegeven’ en waar, waarom en door wie werd er ‘op de rem getrapt’?

Ondertussen is het onderwerp van onderzoek maar al te bekend en ook interessant. Het speelde zich allemaal af ten tijde van mijn generatie, beginnend met de veranderingen in de jaren ‘60, tot aan de tijd van nu. De ondertitel van Ploegs studie zegt

het al: ‘A learning history van het Samen-op-Weg-proces’. Wat kunnen wij nu leren van alles wat er heeft gespeeld?

Dr. Ploeg heeft zo’n 15.000 officiële documenten uit periode 1961-2004 doorgeploegd en daaruit in een aantal perioden topics gehaald die speelden. Vervolgens zijn deze door geselecteerde betrokkenen gescoord op mate van belangrijkheid. Daaruit kwamen in de verschillende perioden zogeheten ‘hittepunten’ voort. Dat zijn episodes of gebeurtenissen die grote invloed of grote betekenis hadden in het proces. Vervolgens is een keur aan betrokkenen uit die perioden geïnterviewd, waarbij teruggekeken werd op de ‘hittepunten’ waar zij bij betrokken waren.

‘Bewoonde herinnering’

Dat alles leverde het materiaal om een studie te doen naar de betekenis in veranderkundig opzicht van wat zij ‘de bewoonde herinnering’ noemt voor zo’n complex veranderproces als Samen-op-Weg. Anderen zouden wellicht het woord ‘identiteit’ gebruiken. Een citaat over ‘bewoonde herinnering’ geeft wat meer duidelijkheid. Het is een citaat van de Duitse wetenschapper Aleida Assmann: “Wat we onthouden, vergeten of verdringen bepaalt wie we zijn – of willen zijn. Ons handelen vandaag wordt mede bepaald door wat we onthielden en zijn vergeten.” Hoe is en was de herinneringscultuur

van alle onderscheiden betrokken groepen: hervormden, gereformeerden, luthers en dan nog de modaliteiten en generaties daarbinnen? En op welke manier speelden deze verschillende herinneringsculturen een rol in het ‘duw- en trekwerk’ van het komen tot één kerk?

Met andere ogen kijken naar een bekend verhaal

Het is interessant om het hele verhaal van Samen op Weg vanaf de oproep van de Achttien in 1961 (achttien hervormde en gereformeerde leidslieden deden een publieke oproep om te komen tot kerkelijke eenheid) tot aan de daadwerkelijke fusie in 2004 in een pagina of 200 weer eens tot je te nemen. En dan vanuit een ander dan gebruikelijk perspectief. Dat op zich is al verfrissend en goed. Natuurlijk is de kerk een organisatie ‘sui generis’, maar ondertussen is het wel gewoon ook een organisatie waar je organisatiekundig naar kunt kijken. Is het misschien zo ingericht dat bepaalde groepen in de kerk (zoals jongeren) eigenlijk nooit echt aan bod komen vanwege de georganiseerde besluitvormingsroutines. En hoe vrij zijn deelnemers in strategieontwikkeling ‘als interne belanghebbenden het proces sturen’?

Met haar onderzoek wil Hanna Ploeg een bijdrage leveren om veranderingen in ideële organisaties te verrijken met nieuwe handelingsperspectieven. Want in ideële organisaties

(denk naast de kerk ook aan vakbonden of politieke partijen) spelen vaak diepgewortelde overtuigingen een grote rol, die het soms moeilijk maken om samen te werken. Niet alleen ratio en de actuele emotie zijn sturend in de besluitvorming. Citaat: "Breuklijnen in de geschiedenis (van een organisatie, in dit geval de kerk) brengen diepe beweegredenen met heftige reacties van betrokkenen aan de oppervlakte. Dat wat herinnerd wordt, speelt een grote rol bij verandering. Op overgangsmomenten blijkt er wat er in het geheugen is opgeslagen. Ik noem dit bewoonde herinnering", aldus Ploeg-Bouwman.

Wat hebben we er vandaag nog aan?

Nu kun je zeggen: *'das war einmal'*, het is in 2004 beklonken. Het overgrote deel van de betrokken kerkformaties zijn meegegaan, een kleiner gedeelte haakte af, maar het is inmiddels geschiedenis. Wat hebben

we aan zo'n terugblik? Als ik het zo lees, denk ik, dat op allerlei plaatsen nog steeds dezelfde mechanismen werken in het samenwerken en wel of niet samengaan van kerkelijke groepen met verschillende 'herinneringsculturen'. Ik denk bijvoorbeeld aan plaatselijke vormen van samenwerking op het platteland of aan gemeenten met wijkgemeenten die een verschillende oriëntatie hebben. Kijken we dan alleen vanuit onze theologische of modale blikrichting? Of kijken we dan ook naar onderliggende psychologische, sociologische of organisatorische aspecten?

Een raad van acht, ook voor de VKB?

Overigens één van de aanbevelingen voor de Protestantse Kerk die Hanna Ploeg doet, lijkt me ook voor een organisatie als de VKB nuttig. Naast een leernetwerk voor verandkunde in de kerk, stelt zij voor te komen tot een soort adviesgroep van genera-

ties, een raad van acht: met verplicht twee twintigers, twee dertigers, twee veertigers, één vijftiger en één zestiger en ook nog divers in samenstelling. Deze raad van acht krijgt het recht gevraagd en ongevraagd het bestuur op alle terreinen van beleid van advies te dienen. Een adviesgroep dus, waarin de ouderen in de minderheid zijn. Ik ga het bestuur van de VKB voorstellen hier voor de VKB in ieder geval serieus over na te denken. Nu de kerk nog.

Besproken: Hanna Ploeg-Bouwman, *Bewoonde Herinnering. Een learning history van het Samen-op-Weg-proces*; Eburon Academic Publishers, 2019; paperback, 268 p.; ISBN 9789463012461; prijs: € 24,50.

dr. Hanna Ploeg-Bouwman

Oprichting Certificeringsinstituut voor Orgeladviseurs

Onlangs is de stichting Certificeringsinstituut voor Orgeladviseurs (CIVO) opgericht en zijn de werkzaamheden van start gegaan. Omdat de eigenaren van orgels meestal geen kennis van orgels hebben is er voor werkzaamheden aan orgels een orgeladviseur nodig. Ook toezichthouders als de Katholieke Klokken en Orgel Raad (KKOR), de Commissie Orgelzaken (COZ) en subsidiegevers zoals bijvoorbeeld de Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed (RCE) willen dat bij projecten als nieuwbouw, groot onderhoud en restauratiewerkzaamheden aan orgels een orgeladviseur betrokken wordt.

Aan die orgeladviseurs worden kwaliteitseisen gesteld die door middel van certificatie zijn gewaarborgd. Deze certificatie werd vanaf 2012 verzorgd door Hobéon. Helaas wilde Hobéon geen orgeladviseurs meer certificeren, zodat er gezocht moest worden naar een oplossing.

De Stichting Landelijke opleiding tot Orgeladviseur (LOTO) heeft besloten in overleg met de beroepsgroep, College van Orgeladviseurs Nederland, een zelfstandige en onafhankelijke rechtspersoon op te richten, het CIVO. Het CIVO moet echter om rechtsgeldige certificaten te kunnen verstrekken eerst zelf gecertificeerd worden. Dit zal door certificatiebureau Hobéon geschieden. Het CIVO zal aan het eind van dit jaar dit certificatieproces hebben doorlopen en daarmee de persoonscertificatie van orgeladviseurs kunnen afronden.

Inmiddels is de eerste groep van te hercertificeren orgeladviseurs in dit proces betrokken. De namen van gecertificeerde orgeladviseurs worden in een openbaar register

geplaatst (zie: www.civo-holland.nl). Op deze website zijn ook alle van belang zijnde regelingen en documenten te vinden.

Het CIVO bestuur bestaat deels uit personen die door hun functies in het verleden de orgelwereld kennen, maar geen binding hebben met de betreffende organisaties en deels uit het bestuur van LOTO, te weten: Pastoor Mesch, oud voorzitter van de KKOR, mr. R.J. van der Kluit, oud-voorzitter van de GOV en KVOK, drs M.W.M. Doll, voorzitter LOTO en oud-bestuurslid van de KKOR en ing. C. Hoeksma, oud bestuurslid van de GOV en oud-voorzitter van de KNOV.

De commissie die de certificering van adviseurs uitvoert, bestaat uit een onafhankelijk voorzitter, twee orgelbouwers en twee orgeladviseurs. Het geheel wordt ge complementeerd met een secretaris die geen deel uitmaakt van de commissie.

Geslaagd symposium Platform Christen Mediators: *Mediation tussen trouw en ontrouw*

“Een positieve ervaring met veel kennisoverdracht en aandacht voor de verbindende betekenis van mediation,” vatte één van de deelnemers de dag trefzeker samen. Dat deze mening breed wordt gedeeld bleek ook uit de ruime ‘9’ die de deelnemers op hun evaluatieformulier aan het symposium gaven. Hieronder een kort overzicht van de inhoud.

De dagvoorzitter, mr. drs. Cor Schaap, ging in zijn opening in op het belang van bezinning op wat zogenaamde ‘christelijke mediation’ in kan houden. Daarna hield mr. André Rouvoet als ambassadeur van het rijksprogramma ‘Scheiden zonder Schade’ een gloedvol betoog over de maatschappelijke aspecten en wat het programma wil bereiken.

Aansluitend volgden drie lezingen, die inhoudelijk sterk naar elkaar verwezen en elkaar aanvulden met praktische voorbeelden. In alle lezingen werd aandacht gegeven aan mensen en godsbeelden die van invloed zijn in mediation. De eerste lezing droeg

mr. André Rouvoet

de titel ‘Te goeder trouw’. Hierin gaf dr. mr. Fred Schonewille een lezing over het begrip trouw in recht en mediation en haalde onder andere voorbeelden aan van samenwerking in familiebedrijven. Daarna werkte drs. Jeanine Geijtenbeek twee aansprekende voorbeelden uit de praktijk van de familiemediation uit. Zij

concentreerde zich op de ‘momenten van genade’, zoals zij de doorbraakmomenten in de mediation noemde. Tenslotte werden de lezingen afgesloten door de presentatie van een ‘klimaatplan voor relaties’ door Jaap van der Meiden MCH. Hij gaf aan wat de essentie van het contextuele denken en werken in de mediationpraktijk kan betekenen.

Daarna ging de groep uiteen in drie workshops. De eerste workshop ‘Verbindend eerlijk over trouw en ontrouw in partnerrelaties’ stond onder leiding van drs. Mintje Groot Nibbelink, waarin met stellingen werd gewerkt. De tweede workshop droeg de titel ‘Buigen of Barsten’, onder leiding van ds. mr. Cor Schaap, drs. Jeanette den Hartogh en ds. Cor Hoogerwerf en ging over conflicten in kerkelijk verband en mr. Pauline Schonewille verzorgde een workshop over nieuwe trouw in samengestelde gezinnen.

Meer weten over de presentaties? Kijk op www.platformchristenmediators.nl/symposium

Patty Wageman wordt directeur Stichting Oude Groninger Kerken

Patty Wageman, de huidige directeur van Museum De Buitenplaats Eelde wordt per 1 februari 2020 de nieuwe directeur van de Stichting Oude Groninger Kerken. Zij volgt hiermee Peter Breukink op, die vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, na 32 jaar directeurschap per 1 januari 2020 vertrekt.

Patty Wageman (Groningen, 1967) is sinds juni 2014 directeur van Museum De Buitenplaats Eelde. Daarvoor was zij van 2011 tot 2014 eerst zakelijk leider en vanaf 2013 hoofd Collecties & Onderzoek van het Museum Boijmans van Beuningen in Rotterdam. Van 2001 tot 2010 was zij werkzaam bij het Groninger Museum, o.a. als adjunct-directeur en ad interim directeur. Hier was zij samen met de Algemeen Directeur verantwoordelijk voor het zakelijk en artistiek beleid. In deze functie was zij ook betrokken bij de oprichting, keuze architect en invulling van de eerste fase van het Groninger Forum.

Patty Wageman studeerde Kunstgeschiedenis, specialisatie 19e en 20e eeuwse kunst, aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zij beschikt over veel bestuurlijke ervaring onder meer als voorzitter van de Adviescommissie Kunsten, Kunstraad Groningen t.b.v. subsidieronde 2017-2020, als lid van de Werkadviesraad van het Frank Mohr Institute, Hanzehogeschool Groningen. Van 2012-2016 was zij lid van de Raad van Advies van de Vakgroep Kunstgeschiedenis, Rijksuniversiteit Groningen (2012-2016).

Het bestuur van de SOGK heeft met de benoeming van Patty Wageman gekozen voor een kandidaat die zowel culturele als zakelijke kennis en ervaring meebrengt.

Door de verschillende functies die zij heeft bekleed, heeft zij een uitgebreid netwerk opgebouwd dat zich niet beperkt tot de (internationale) museale wereld en die van de beeldende kunsten. Dit strekt zich ook uit tot in de theaterwereld en de podiumkunsten. Zij heeft ervaring in het aansturen van een organisatie waarbij zowel professionals als vrijwilligers actief zijn. Daarbij kan zij zich ook goed bewegen in het politieke veld van gemeenten en provincie, een niet onbelangrijke kwaliteit waarover een directeur van de Stichting Oude Groninger Kerken (ook) moet beschikken.

Orgel Hervormde Kerk te Genemuiden hersteld

Tekst & Beeld Stef Tuinstra

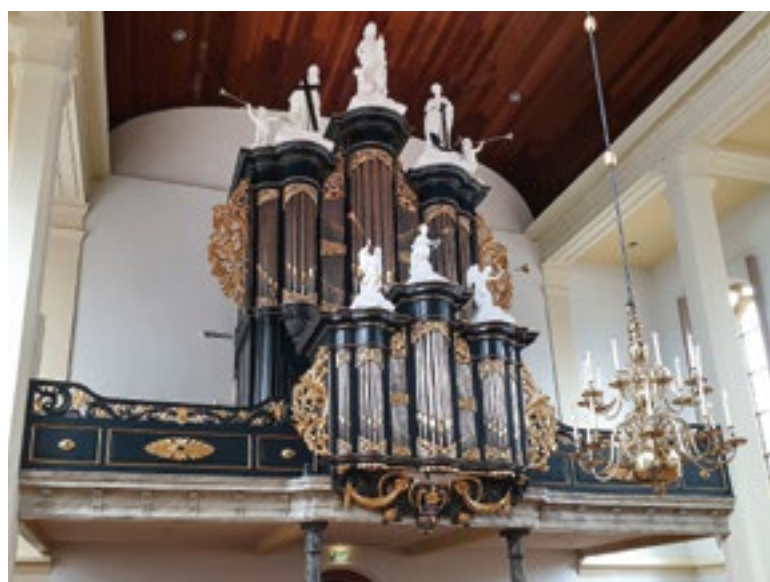
Het orgel in Genemuiden behoort tot de waardevolste interieurstukken van de Hervormde kerk en is in 1885 gemaakt door de in die tijd regionaal bekende orgelmaker Zwier van Dijk (1821-1894) te Kampen. Hij was naast orgelmaker ook lange tijd organist van de Bovenkerk in Kampen (van 1859-1894).

Van Dijk bouwde orgels in een voor zijn tijd extreem conservatieve stijl, hetgeen ook in zijn tijd bijzonder was. Hij was een voorstander van de warme en zangerige klank van de oude Nederlandse orgels. Het historische gevoel ging bij Zwier van Dijk zelfs zo ver dat hij een orgel maakte dat zeer sterk leek op het bij de grote stadsbrand van Genemuiden in 1882 verbrande orgel van Albertus van Gruisen uit 1820 dat in 1824 was vergroot met een rugpositief door N.A. Lohman & Zn. uit Groningen. De vormgeving van het soffiet onder het rugpositief was weer geïnspireerd op dat van de Kampense Bovenkerk. Het prachtige snijwerk is gemaakt door de Leeuwarder beeldsnijder Jacob van der Mey (1828-1916).

Het orgel heeft twee verbouwingen ondergaan. In 1961, toen het orgel ook is uitgebreid met extra registers alleen voor het voetenwerk, een zogenaamd vrij pedaal, door de fa. Verschuieren te Heythuysen (L.) en in 1987 door de Kampense Orgelmakers Kaat & Tijhuis. Omdat het orgel niet als monument stond geregistreerd was het mogelijk dat bij beide verbouwingen grote veranderingen plaatsvonden. Het originele orgel werd zodoende getransformeerd in een zogenaamd 'historisch gegroeid' instrument waarbij materiaal uit de drie perioden zo goed en zo kwaad als dat mogelijk was samen gingen functioneren. Er was bij de beide ingrepen echter geen sprake van volledig begrip met betrekking van het oorspronkelijke werk. Deels was het er wel, maar de stijlaccenten die werden aangebracht, zowel technisch als artistiek, waren volgens de geest en mode van de eigen tijd maar niet in overeenstemming met die van de oorspronkelijke bouwer. Dat deed het instrument bepaald geen goed. De speelmechanieken en de windvoorziening waren vrijwel geheel vernieuwd. Van de 27 registers die het orgel sinds 1987 telde waren 17 registers nog van Van Dijk, 7 registers uit 1961 en 3 uit 1987. De klank van het orgel was helemaal veranderd. Van de oorspronkelijke registers was er een aantal door hoog klinkende registers vervangen (in de zogenaamde neobarokke stijl) en de klank is in 1987 zachter gemaakt dan voorheen.

Al in 2013 waren er allerlei problemen met het orgel die gaandeweg erger werden. De windlade (verdeelbak van wind/toevoer) waarop de pijpen staan) van het rugwerk was sinds 1961 niet gerestaureerd en dat moest nu dan toch echt gebeuren, het orgel hield ook slecht de goede stemming en de intonatie (klankgeving) werd steeds meer als problematisch ervaren; saai en zonder de nodige draagkracht voor de forse Genemuidense zang.

In 2014 maakten de orgelmakers Reil en Hendriksen & Reitsma een offerte voor het allernoodzakelijkst uit te voeren werk. De offerte van Reil was aanleiding voor het kerkbestuur om het onderhoud van het orgel voortaan

door Reil te laten verrichten. Volgens Reil was er meer aan de hand. Daarom raadden zij het kerkbestuur aan een beknopte inspectie uit te laten voeren door de Commissie Orgelzaken voor de PKN. Zo'n rapport wordt gemaakt door een gecertificeerd orgeladviseur. Daarvoor werd Stef Tuinstra uit Bedum aangesteld. Uit deze inspectie kwam naar voren dat er veel mis was met het orgel, maar dat men de problemen wel met een verschillend 'ambitieniveau' kon benaderen. Tuinstra maakte vervolgens een rapport waarin diverse scenario's werden beschreven van 'basaal' tot aan 'ideaal', elk dus met een eigen kostenplaatje. Het basale plan zou rond € 70.000 gaan kosten, het ideale scenario echter wel rond de € 200.000.

Een van de te verkennen routes was het advies van Tuinstra om toch pogingen te ondernemen het orgel als monument te kunnen laten verklaren. Was wellicht een status als rijksmonument niet mogelijk, dan misschien wel als gemeentelijk monument. De hulp werd ingeroepen van de Stichting Stadswacht Genemuiden in de persoon van Henk Beens. Kerkrentmeester Jan Roetman was aangewezen om te helpen de voorgestelde plannen te concretiseren en het proces aan te sturen om te proberen om tot een zo ideaal mogelijke variant te komen. Jan Roetman en Henk Beens hebben een cruciale rol gespeeld bij het tot stand komen van dit project. Zonder hen was het niet gelukt!

Intussen had de gemeente Zwartewaterland in samenwerking met de Provincie Overijssel gedurende vier jaar een nieuw fonds voor kerkelijke aangelegenheden in het leven geroepen onder de noemer 'Religieus Erfgoed in Zwartewaterland'. Na een lang proces van onduidelijkheid over de mogelijkheid om subsidie te kunnen verwerven bleek

een scenario werkbaar dat in vier elementen was verdeeld. Daarbij moest de eigenaar minimaal 35 procent van de kosten zelf inbrengen. De vier elementen werden ondergebracht in 'het Verhaal van Overijssel' en ondersteund door de gemeente. Het waren:

- archeologisch onderzoek naar de ontwikkelingen van het gebied rond de kerk en de vestiging van de oorspronkelijke bewoners;
- de orgelrestauratie zelf en de herintonatie in de klankkleur van het oorspronkelijke klankbeeld van Zwier van Dijk;
- restauratie van het authentieke meubilair van de consistorie;
- het levend houden, borgen en verspreiden van de Genemuiden bovenstem (immaterieel erfgoed) bij huidige en toekomstige generaties.

De totale subsidiehoogte van dit provinciale pakket bedroeg rond de € 100.000. Verder werden er bij diverse fondsen aanvragen voor subsidie ingediend, ook de gemeente hielp mee. Zodoende kon de eigen bijdrage op circa 35 procent van het in totaal € 200.000 kostende project beperkt blijven.

Naast het werk door de vakmensen is ook veel door vrijwilligers gedaan en konden daardoor de kosten van schilderwerk, de elektra en de vervanging van de audiovisuele apparatuur fors worden verlaagd.

Op deze manier kon dus de aanvankelijke ideale planvariant van de adviseur alsnog worden gerealiseerd! Omdat het aanvankelijk niet anders dan een 'groeiplan' kon zijn is

er gaandeweg het werkproces toch nog van alles aan elementen uit het plan gewijzigd (voortschrijdend inzicht) om er een zo evenwichtig mogelijk werkend en klinkend orgel van te maken. Enkele aanvankelijke voorstellen gingen niet door, andere werden juist toegevoegd en zo konden ook een aantal ideeën qua kosten tegen elkaar worden weggestreept. Het motto bij dit alles was: 'onderzoekt alle dingen en behoudt het goede'.

Het degelijke materiaal uit 1961 en 1987 bleek toch goed bij het werk van Zwier van Dijk aan te sluiten en is nu harmonisch geïntegreerd in het totaalconcept. De kerk- en bovenstemzang wordt nu gedragen door een orgelklank die qua klanksterkte met die forse en emotionele zang volkomen in balans is. Alles ziet er ook weer prachtig uit omdat het orgel opnieuw is geschilderd, het bladgoud is schoongemaakt en incidenteel bijgewerkt en frontpijpen, die van nieuw bladgoud op de labia zijn voorzien, zijn opgepoetst. De aanvankelijk begrote kosten van het meest noodzakelijke (deel)restauratiewerk, die helemaal door het kerkbestuur zelf zouden moeten worden betaald, kwamen uiteindelijk min of meer overeen met de 35 procent eigen bijdrage bij het uiteindelijk vijf keer zo grote project. Dat had zeker niet gekund met de uitvoering van alleen maar het basale plan. Maar wat een win-win situatie is daarmee bereikt: het orgel is herboren en vormt nu vele generaties lang een overtuigende en duurzaam functionerende eenheid, technisch en artistiek. En dat tot vreugde van iedereen en waarmee men voor lange tijd ook met lage onderhoudskosten toe kan.

Eindredacteur Mariëtte van Ooijen vertrekt bij VKB

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Nico de Jong

Onze collega Mariëtte van Ooijen, gewaardeerd eindredacteur van Kerkbeheer en in belangrijke mate verantwoordelijk voor de vernieuwingen die daaraan sinds mei 2018 zijn aangebracht, is gestopt met haar activiteiten voor de VKB. Ze is ingegaan op de verlokkingen van de SKCN, Stichting Kinderopvang Centraal Nederland. Het comfort van dichtbij huis werken en nog aantrekkelijkere werktijden in relatie tot de schooltijden van haar kinderen, was niet te weerstaan. Plus: kinderopvang is de toekomst, en ja, die PKN, het is een grote organisatie in krimp. Totaal niet ten dode opgeschreven, maar wel al lang in een glijvlucht naar een kleinere omvang, met relatief veel oudere leden, en veel vraagstukken die met reorganisatie in neerwaartse zin te maken hebben.

Ze is bij de VKB gekomen om de VKB meer gezicht te geven. Als 'commercieel medewerker' heette dat toen nog. Maar het was duidelijk: de communicatie werd haar stiel. De laatste jaren heeft ze zich flink kunnen uitleven met de vernieuwing van Kerkbeheer, de nieuwsbrieven, de website, vormgeving van publicaties en alle andere dingen waar Mariëtte bij betrokken was. Ze heeft dat goed gedaan, en ook zichzelf verder ontwikkeld tot een goede vakvrouw.

In Mattheüs 5:14-17 (de Bergrede) zegt Jezus, vrij vertaald: een kandelaar steek je niet aan om onder een korenmaat,

een emmer te zetten, maar om op een standaard te plaatsen, zodat hij alle mensen verlicht die in het huis zijn. Laat je licht schijnen voor de mensen. En dat woord is ook op Mariëtte van toepassing.

Natuurlijk is de VKB alle jaren heel blij met haar geweest als gewaardeerde collega in de manier waarop ze met de collega's omging en wij met haar konden omgaan. Vaak opgewekt en praktisch. Geen poeha. Jezus kan in diezelfde Bergrede 'de nederigen van hart' prijzen, de 'zachtmoedigen'. Met de vuist op tafel slaan, of eens even lekker de grenzen opzoeken om gelijk te krijgen, dat hebben wij Mariëtte niet gauw zien doen. Echter, niet het licht onder de korenmaat zetten, maar als professional haar licht laten schijnen voor de mensen: dat is haar wel toevertrouwd. Helaas niet meer bij de VKB. Namens alle collega's, maar ook namens het bestuur: het spijt ons oprecht dat Mariëtte bij ons is weggegaan. Hoewel zo'n verandering uiteraard, als die zijn beslag krijgt, ook wel weer elders nieuwe energie losmaakt. Wij willen Mariëtte bedanken voor de manier waarop ze zich onder ons heeft gemanifesteerd, als een aangenaam mens, als een zeer gewaardeerde collega. Het ga haar goed, ook in haar werk, als een gezegende die dat ook mag weten.

Ongeveer een jaar geleden meldde zich bij de scribe van de Protestantse Gemeente 'De Levensbron' te Ridderkerk de kleindochter van dominee Jacob Cornelis van Nes. Ds. Van Nes was omstreeks 1915 vervangend predikant geweest in de Gereformeerde kerk te Ridderkerk en de kleindochter was in het bezit van een historisch voorwerp dat zij graag terug wilde geven aan de gemeente. Het bleek te gaan om een statenbijbel die Ds. Van Nes van de gemeente ontvangen had, zoals te lezen is op de tekst in de oorkonde:

Protestantse Gemeente 'De Levensbron' te Ridderkerk ontvangt historische statenbijbel

Uit waardering en dankbaarheid voor de hulp verleend bij de Dienst des Woords en het Catechetisch Onderwijs tijdens de ziekte van hunnen Leeraar wordt deze Bijbel geschonken aan den Heer J. van Nes door de leden van de kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Ridderkerk.

Na enig onderzoek bleek de Protestantse gemeente 'De Levensbron' inderdaad de voortzetting te zijn van de Gereformeerde kerk te Ridderkerk en werd de statenbijbel – gedrukt in 1727 en begin 2000 volledig en deskundig gerestaureerd – overhandigd aan De Levensbron.

In de dienst van 10 november vond een historisch en vreugdevol moment plaats. Er is een waardige plaats gevonden om de Statenbijbel op te leggen: een prachtige standaard gemaakt door gemeentelid Jan Nijman, waarvan het hout afkomstig is van één van de kerkbanken van de Protestantse gemeente 'De Levensbron'.

VKB Online Peiling: Kerkenvisies

Peiling naar de bekendheid inzake de kerkenvisies van de overheid

Tekst & Beeld Bert van Rijssen

Burgerlijke gemeenten wordt de mogelijkheid geboden een kerkenvisie te ontwikkelen voor alle kerkgebouwen op hun grondgebied, en kunnen daarvoor een vergoeding krijgen uit het gemeentefonds. De VKB pleit ervoor dat colleges van kerkrentmeesters pro-actief zelf de burgerlijke gemeenten benaderen met hun ideeën en niet wachten tot de burgerlijke gemeente zijn visie heeft geformuleerd. Daarvoor is een brochure ("Bouwstenen") geschreven die op de VKB site kan worden gevonden. En het onderwerp is uitgebreid behandeld in de algemene vergadering van de VKB op 11 mei van dit jaar. Tijd om eens te peilen in hoeverre dit onderwerp leeft bij de kerkrentmeesters.

Dat gebeurde weer met een compacte online peiling, vergelijkbaar met de peiling over FRIS waarover in het aprilnummer 2019 van Kerkbeheer is gerapporteerd. Met de VKB-nieuwsbrief van donderdag 19 september 2019 werd een link naar een online vragenlijst meegezonden. De response daarop was teleurstellend, zodat een herhaalverzoek werd meegestuurd met de nieuwsbrief van 11 oktober. Uiteindelijk hebben 52 kerkrentmeesters gereageerd, veel minder respons dan de 267 reacties op de FRIS-peiling. Dat vormt al een indicatie dat het onderwerp kerkenvisies nog niet echt leeft bij de kerkrentmeesters.

De resultaten

De belangrijkste resultaten van de peiling zijn samengevat in bijgaande grafiek.

- Met de bekendheid van het overheidsbeleid (circa 60 procent bekendheid) valt het wel mee. Het websitebezoek aan de site Toekomst religieus erfgoed (40 procent) is al wat minder, en 'slechts' 12 procent is geabonneerd op de nieuwsbrief van de site.
- Betreffende de activiteiten van de burgerlijke gemeenten op het gebied van kerkenvisies: 45 procent is daarmee onbekend, een kwart geeft aan dat de gemeente geen initiatieven heeft ontplooid en bijna 30 procent geeft aan dat de gemeente daadwerkelijk bezig is met het ontwikke-

len van een kerkenvisie. Er is in de peiling ook gevraagd (een open vraag) hoe men daarover is geïnformeerd: de meeste kerkrentmeesters zijn op de één of andere manier door de gemeente zelf geïnformeerd, er zijn er ook die zelf bij de gemeente aan de bel hebben getrokken, en in een enkel geval heeft men het in de krant moeten lezen.

- In plaatsen waar de gemeente (nog) niet (zichtbaar) met een kerkenvisie aan de slag is bestaat daar wel veel belangstelling voor (bijna 80 procent) bij kerkrentmeesters.
- Verder blijkt dat er toch wel veel colleges zijn (meer dan de helft) die voor hun eigen kerkgebouwen nog geen lange-termijn visie hebben ontwikkeld.

Een en ander geeft wel aan dat enige ondersteuning in dit dossier op zijn plaats is. Er is in de peiling ook gevraagd aan welke ondersteuning

behoefte is. Ruim een derde (37 procent) van de respondenten heeft geen behoefte aan ondersteuning (uit reacties op open vragen blijkt bij een enkeling zelfs wat irritatie over de bemoeienis van overheid en VKB), 27 procent zou graag zien dat informatieve bijeenkomsten worden georganiseerd, en 30 procent heeft belangstelling voor cursussen op dit vlak (waarvan dan weer twee derde graag zou zien dat deze door de VKB worden georganiseerd).

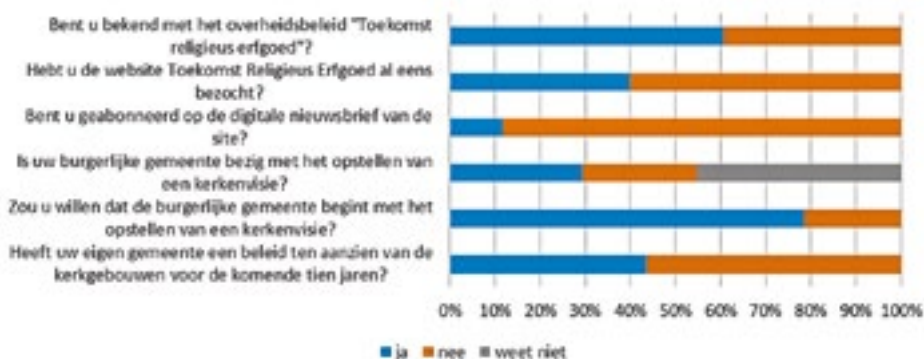
Sim

In dit nummer van Kerkbeheer waarvan het thema "subsidies" is kon een vraag over de Sim (Subsidieregeling instandhouding monumenten) niet ontbreken.

Gestelde vraag: De subsidie voor onderhoud (Sim) is verhoogd van 50 naar 60 procent. Was u daarmee bekend? Antwoorden:

- Ja 35 procent
- Nee, maar nu wel 39 procent
- Onbekend met Sim 25 procent

Resultaten peiling Kerkenvisies

VKB actief in het land

Tekst & Beeld Adam van Bergeijk

De VKB is er voor en door kerkrentmeesters. In diverse ontmoetingen bespreken kerkrentmeesters hun praktijk, daarin gefaciliteerd of bezocht door de VKB.

In **Sinderen** (gemeente Oude IJsselstreek) kwamen er op 9 oktober meer dan 20 kerkrentmeesters uit de regio bijeen op initiatief van Afdeling Gelderland van de VKB. Afdelingsvoorzitter Jan Riemersma lichtte het doel van de ontmoeting toe: "We komen bij elkaar om naar elkaar te luisteren en te horen waar we elkaar bij kunnen helpen." In de pittoreske kerk van Sinderen werden vervolgens diverse aspecten van kerkbeheer besproken, zoals de verhouding tussen kerkenraad en het college van kerkrentmeesters, nevenbestemming en het waarderen van vrijwilligers. De aanwezigen spraken van een waardevolle avond. De Afdeling Gelderland is van plan om meer van dergelijke bijeenkomsten in de provincie te organiseren.

Sinderen

Voorzitter Jan Riemersma: "Kleinschaligheid en uitwisseling in een centrale plaats in de regio zijn succesfactoren voor deze bijeenkomsten."

Te **'s-Gravenpolder** konden zo'n 35 kerkrentmeesters worden verwelkomd door afdelingsvoorzitter Leen Moerland. *Pièce de résistance* op de avond van 22 oktober was de bespreking van het onderwerp 'het college van kerkrentmeesters als werkgever'. Na een korte inleiding gingen de aanwezigen met elkaar in gesprek over deze specifieke rol van het college van kerkrentmeesters. Opvallend was de ervaring van een van de aanwezigen. Zijn college had, bij een tekort aan schoonmakers, alle (ongeveer 300) gemeenteleden gebeld om hulp. Het resultaat:

elke maandag een ploeg schoonmakers waarbij iemand gemiddeld eens per jaar aan de beurt is. Gert Koffeman, bestuurslid van de VKB en portefeuillehouder 'mensen' bij de VKB, sloot de bespreking af met een bespiegeling op de werkzaamheden van kerkrentmeesters. Hij stelde vast dat er veel uitdagingen afkomen op kerkrentmeesters. "Wie van u is er opgeleid als werkgever?" vroeg Koffeman aan de aanwezigen. Niemand, zo bleek. "U bent allen werkgever van vrijwilligers, zorg dat u over de juiste instrumenten beschikt om uw werk te kunnen doen," vervolgde hij. Het is, zeker in de huidige tijd, nodig om zaken onder ogen te zien en bewust te zijn van de consequenties van het handelen als college van kerkrentmeesters.

Ook in **vier plaatsen in Friesland** werd het onderwerp 'het college van kerkrentmeesters als werkgever' besproken. Adam van Bergeijk (bureau VKB Dordrecht) hield een inleiding in Dokkum over dit onderwerp dat alle colleges van kerkrentmeesters aangaat. Zo'n 80 colleges in Friesland hebben de bijeenkomsten bezocht en deelgenomen aan levendige gedachtewisselingen. Afdelingsbestuurslid Durk de Vries kan tevreden terugkijken op de bijeenkomsten: "De opkomst was prima en de onderlinge gesprekken zorgden voor een goede sfeer en meer dan voldoende inspiratie." ▶

's-Gravenpolder

Kerkrentmeesters uit de omgeving van **Wierden** (zoals Borne, Hellendoorn, Bergentheim en Wierden) organiseren sinds 2016 een ontmoeting voor kerkrentmeesters, op eigen initiatief. Op 30 oktober vond zo'n ontmoeting plaats in Wierden, onder bezielende leiding van voorzitter Paul Smelt. De VKB was erbij aanwezig. Allerlei onderwerpen, zoals de Actie Kerkbalans, vermogensbeheer, pacht, AVG en digitalisering passeerden de revue. Kennis en informatie werd onderling gedeeld. Waar nodig, weten de deelnemers elkaar te bereiken voor hulp en ondersteuning.

Een soortgelijke ontmoeting van regionale kerkrentmeesters vond plaats in **Warffum**, op 30 oktober. Luit Spijk en Remke de Vries, bestuursleden van de Afdeling Groningen - Drenthe van de VKB, bespraken met 9 colleges kerkrentmeesterlijke zaken. "Opvallend was," zegt organisator Luit Spijk, "dat de groep vond dat de groepsgrootte ideaal was. Het moet niet groter worden. Op deze schaal kun je een goed gesprek met elkaar voeren over zaken waarmee je als kerkrentmeester te maken hebt. Het is belangrijk om elkaar persoonlijk te ontmoeten." Ook hier kwamen

's-Gravenpolder

veel aspecten van kerkbeheer aan bod, zoals fondsenwerving, activiteiten van dorpsbewoners in de kerk, opvolging in de colleges van kerkrentmeesters en ANBI. De deelnemers pleitten voor een jaarlijkse herhaling van deze ontmoeting.

Op 24 september in **Halfweg** hebben bestuurders van de Afdeling Noord-Holland van de VKB, aan de deelnemers twee fictieve casussen voorgelegd. Beide casussen hadden betrekking op het werkgeverschap van het college van kerkrentmeesters. In de ene casus werd een klusjesman opgevoerd, die de tuin van een predikante onderhield. Een deelneemster merkte direct op, dat de tuin voor rekening van de predikante is. De andere casus bestond uit dilemma's met betrekking tot de verhouding tussen kerkrentmeesters en kosters. Bestuurders Wolter Holtslag en Ruud Holstvoogd leidden de discussie die volgde en tenslotte gaf Gert Koffeman zijn commentaar op het besprokene. "Dynamiek en vertrouwen is nodig," zei hij, "de omstandigheden veranderen voortdurend en daarom is het zo nodig om kennis met elkaar te delen in dit soort bijeenkomsten." De intervisie, zo kan deze bijeenkomst worden bestempeld, zette deelnemers aan het denken over hun eigen, plaatselijke situatie.

In **Wassenaar** vond op 3 oktober een ontmoeting plaats tussen het college van kerkrentmeesters van de plaatselijke gemeente en het bestuur de Afdeling Zuid-Holland van de VKB. Een goed geïnformeerd college besprak met het bestuur plaatselijke aspecten van kerkbeheer. De prachtige kerk werd bezichtigd en wetenswaardigheden werden uitgewisseld.

In **Waalwijk** werd op 25 november een cursus gevorderde kerkrentmeesters georganiseerd door de Dienstenorganisatie en de Afdeling Noord-Brabant en Limburg van de VKB. Deelnemers bespraken, onder leiding van trainer Wim de Vos (Dienstenorganisatie Protestantse kerk), met elkaar beheerskwesties. Deelnemers sturen van te voren zaken in, die zij willen bespreken. Ervaringen vanuit andere delen van het land met deze cursus tonen aan dat deze vorm van intervisie een goede aanvulling is op het cursusaanbod. Cursuscoördinator Adam van Bergeijk (VKB bureau Dordrecht): "Deze cursus was de laatste van dit jaar. Momenteel plan ik, samen met de mensen van de Academie Protestantse Kerk, cursussen kerkrentmeester en gevorderden in. We kiezen plaatsen in het gehele land, maar kunnen natuurlijk niet voorkomen dat kerkrentmeesters soms iets langer moeten reizen om erbij te kunnen zijn. We willen in iedere provincie een cursus aanbieden. De vijftien cursussen die in 2019 plaatsvonden, werden goed bezocht en gaven kerkrentmeesters instrumenten in handen voor goed kerkbeheer."

VAN DE COMMISSIE BEHEER KERKELIJKE BEGRAAFPLAATSEN VAN DE VKB

De zorg voor de as na een crematie

De Commissie Beheer Begraafplaatsen ziet dat in verband met een toenemend aantal crematies steeds meer Protestantse begraafplaatsen ook de mogelijkheid bieden voor asbezorging.

Zoals velen, die bekend zijn met een crematie, weten, wordt de as na afloop nog een maand door het crematorium bewaard.

De Wet op de Lijkbezorging bepaalt op dit moment nog in artikel 59: "De houder van het crematorium draagt zorg voor de bewaring van een asbus gedurende minimaal een maand na het bergen van de as in de bus." Deze termijn zal overigens naar verwachting bij de komende wetswijziging worden verkort.

Na het verstrijken van de termijn krijgen de verantwoordelijke nabestaanden bericht dat zij de as ter beschikking kunnen krijgen. Voor wat er vervolgens gebeurt bestaan verschillende mogelijkheden, naar gelang de keuze van de nabestaanden, die daarbij de wens van de overledene zoveel mogelijk volgen. In het algemeen zien we wat dit betreft dat de as:

- door de nabestaanden wordt bewaard,

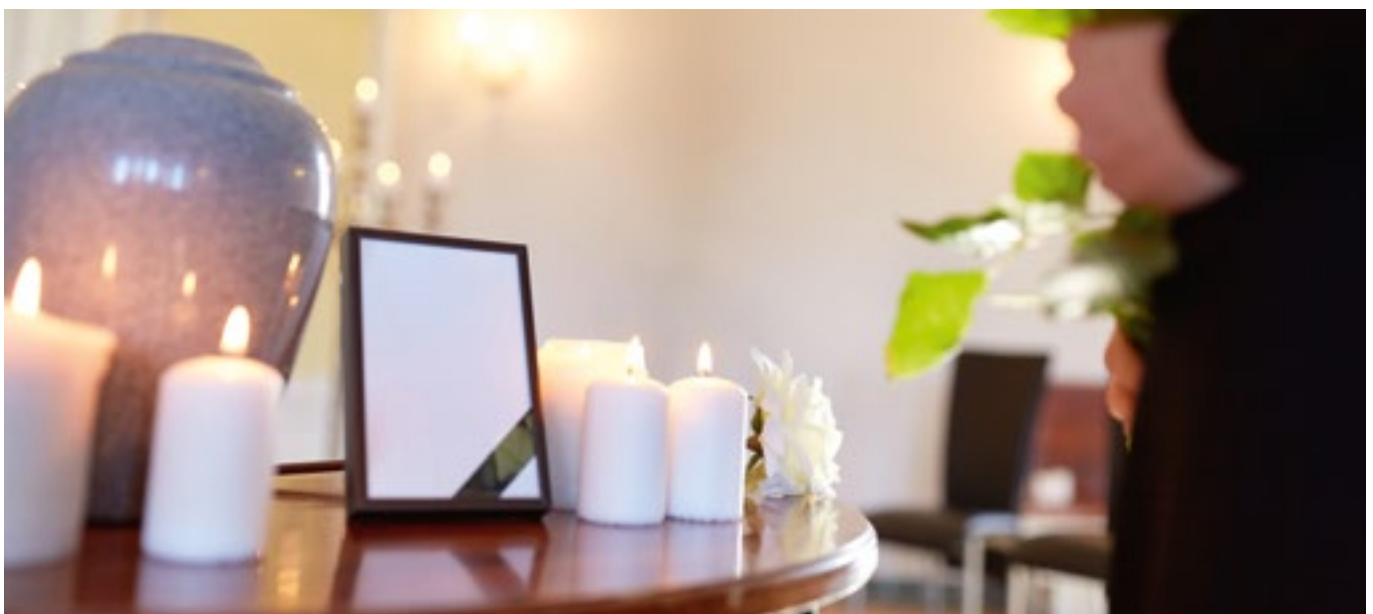
- in een urn wordt bijgezet op een daarvoor bestemde plaats;
- op de vereiste manier wordt verstrooid.

Bijzetting kan gebeuren door plaatsing van de as in een urn in een urnenmuur, een urnenkelder of een nieuw dan wel bestaand graf. Een groot aantal begraafplaatsen biedt gelegenheid om tegen een bepaald tarief een plaats voor de urn te reserveren. Daarvoor hanteren zij een bepaald tarief, dikwijls voor de duur van vijf of tien jaar, met de mogelijkheid van verlenging. Parallel aan de grafbrief voor een grafrecht wordt voor bijzetting van de asbus/urn een bijzettingsbrief of -akte afgegeven. Indien geen bewaring of bijzetting plaatsvindt kan verstrooiing van de as uitgevoerd worden. Dit gebeurt door de verantwoordelijke nabestaande of op diens verzoek door de houder van de plaats van bijzetting. Dat laatste is indien de as is bijgezet op een begraafplaats dus de houder van de begraafplaats.

Ook indien besloten wordt tot ruiming van de as – denk aan het geval dat de termijn van de urnenplaats is verstreken – gebeurt dat door verstrooiing, maar daarvoor geldt wettelijk de voorwaarde dat dit de eerste tien jaar alleen mag als de rechthebbende heeft toegestemd.

Op de begraafplaats is in de meeste gevallen een strooiveld in gebruik genomen, waar de verstrooiing al of niet omlijst met een zekere ceremonie plaatsvindt en waar meestal bescheiden houten of stenen herinneringstekens gezet kunnen worden.

Als de verstrooiing verricht wordt door nabestaanden zelf, dan kan dat ook op een persoonlijk gekozen dierbare plaats of in zee. In het eerste geval moet er bij het uitzoeken van de plek van verstrooiing waar nodig op gelet worden dat er toestemming van de eigenaar van de grond is en welke beperkingen er door de gemeente gesteld zijn voor verstrooiing op openbare plaatsen of op bepaalde tijdstippen.

Uit het nieuwe 'voorlopige' bestuur

De Algemene Ledenvergadering benoemde 11 mei het tot dan toe dagelijkse bestuur tot voorlopig bestuur. Immers, het nam de statutenwijziging aan waarin de bestuursstructuur van de VKB werd gewijzigd. Een kleiner bestuur en een ledenraad met afgevaardigden uit de afdelingen. Dat is nu het model geworden. Echter: het is de ledenraad die het bestuur benoemt. En 11 mei was er nog geen ledenraad. De eerste ledenraadsvergadering wordt gehouden op 7 december aanstaande. Dan wordt het eerste definitieve bestuur nieuwe stijl benoemd.

Uit het bestuur van 4 september 2019

1. Het voorlopig bestuur bereidt de benoeming van een definitief bestuur voor, inclusief een gespreid rooster van aftreden.
2. In 2020 hoopt de VKB honderd jaar te bestaan. Een jubileumcommissie bereidt activiteiten voor. Ook de afdelingen zullen één en ander organiseren.
3. Er wordt door het bestuur gesproken over de nodige feedback die we ontvangen over de invoering en uitwerking van FRIS.
4. De samenwerking met de Dienstenorganisatie ter realisering van een digitaal analyse-instrument voor kerkrentmeesters komt aan de orde. Op 4 september schijnt nog de zon. Er is deze zomer gewerkt aan een goed doortimmerd plan. De bedoeling is dat dit in oktober wordt voorzien van wederzijdse goedkeuring.
5. Het bestuur evalueert de VKB-expertmeeting over 'Beheer-perspectief van gemeenten met wijkgemeenten'. Prima deelname, goede ideeën. Er worden vervolgstappen afgesproken.
6. Er zijn zes nieuwe partners opgenomen in het netwerk van VKB-partners, naar wie we bij voorkeur doorverwijzen (zie: kerkrentmeester.nl/partners-en-adviseurs/netwerk)
7. Het bestuur neemt kennis van de ontwikkelingen rond samenwerking met de Dienstenorganisatie op het gebied van individuele dienstverlening bij kerkrentmeesterlijke vragen. De samenwerking met individuele 'kenniseigenaren' op het gebied van kerkbeheer loopt goed, maar van verdere integratie van dienstverlening (één loket, één kennisbank) komt weinig terecht. Wel is er regelmatig overleg met Gemeente-contacten te Utrecht. De VKB ontwikkelt haar eigen kennisbank en servicestructuur nu zelfstandig door.
8. Het bestuur bespreekt de concept begroting, die aan de ledenraad zal worden voorgelegd. De concept begroting en de meerjarenraming laten zien, dat de VKB op een gezonde manier de toekomst tegemoet lijkt te kunnen gaan.
9. In het bestuur wordt verslag gedaan van een gesprek dat een VKB delegatie had met een fors opgetuigde

kerkelijke commissie over de rol van vermogen in de kerk. Het was een interessant gesprek. Ons VKB programma van pro-actief kerkbeheer, maar ook het voor-nemen om over diaconaal en kerkrentmeesterlijk ver-mogen discussie aan te gaan, vonden weerklank.

Uit het bestuur van 9 oktober 2019

1. Het bestuur neemt met instemming kennis van de plannen voor het magazine Kerkbeheer voor het jubileumjaar 2020.
2. Scheen op 4 september nog de zon over de samenwerking met de Dienstenorganisatie om te komen tot een gemeenschappelijke inspanning ter bevordering van pro-actief kerkbeheer, op 9 oktober zijn de klimatologische omstandigheden danig verslechterd. Het bestuur heeft bericht gekregen dat het plan bij nader in-zien toch niet door kan gaan. Het bestuur zal hierover in contact treden met het bestuur van de Dienstenor-ganisatie.
3. Het bestuur neemt met treurnis kennis van het vertrek van Mariëtte van Ooijen als medewerker van de VKB. Na zeven jaar maakt ze de stap naar een andere orga-nisatie. Het bestuur is akkoord met de manier waarop directeur en team de lege plaats willen opvullen. Bert van Rijssen en Wilnanda Hukom krijgen uitbreiding van uren en zullen de meeste taken van Mariëtte van Ooijen overnemen.
4. Het bestuur buigt zich over het ICT-advies en de kos-tenraming in verband met de noodzakelijke innovatie van de ICT architectuur voor het VKB kantoor in 2020 (wegens de expiratie van Magento 1.9). Het ziet er ver-trouwenwekkend uit. Zowel directie, taakgroep ICT bureau, als bestuur hebben echter het besef dat ze re-latief een beperkte 'zaak-kennis ICT' hebben. Besloten wordt een peer review te organiseren om daarna een knoop door te hakken.
5. Het bestuur bespreekt reacties uit het land ten aanzien van de nieuwe regelingen voor tijdelijke dienst van predikanten. In de Beleidscommissie Mensen zal nog eens nader worden geanalyseerd hoe de nieuwe rege-ling voor tijdelijke dienstverbanden van predikanten in de praktijk voor met name de inzet van emeriti uit-werkt. Dit kan leiden tot een nadere stellingname van de VKB ter mogelijk ondersteuning van consideraties uit het land. Tweede lezing ter synode is april 2020.

6. De directeur doet verslag van de laatste bijeenkomst van de brainstormgroep 'kerkgebouwen' samen met de Dienstenorganisatie van de kerk. Afgesproken is dat de landelijke kerk een werkgroep start die zo snel mogelijk (met gebruikmaking van het materiaal van de VKB) een korte en bondige, herijkte visie op het kerk-

gebouw schrijft ter vaststelling in de synode (als vernieuwing van het document van 2008). Op basis daarvan en het inmiddels voorhanden VKB-materiaal zal dan medio 2020 een e-learning en workshop worden ontwikkeld voor kerkrentmeesters inzake 'deelname aan kerkvisies'.

FLITSEN UIT 100 JAAR VKB (3)

De provinciale organisatie van de Vereniging

Tekst Rook Belder **Beeld** VKB

De vorming van de provinciale afdelingen

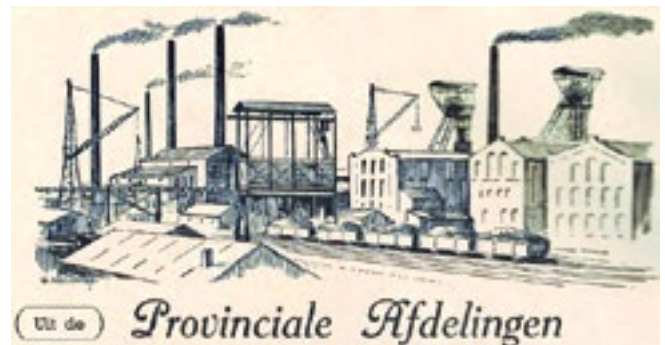
Om een goed contact met de leden, het grondvlak van onze kerk, te onderhouden, is een landelijke centrale organisatie, ondersteund door een bestuurslaag in de regio, van grote betekenis. Verschillende landelijke organisaties gingen, nadat ze enkele jaren op centraal niveau hadden geopereerd, ertoe over om besturen van een provinciale afdeling te vormen. Ook bij de Vereniging van Kerkvoogdijen was dat het geval. Een groot voorstander hiervan was de heer J.A. (Jouke) Bakker, voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen gedurende 1928–1953.

De grote kracht van de organisatie van de Vereniging lag, naast haar centraliserend karakter als hoofdbestuur, het maandblad, de algemene vergadering en door het hoofdbestuur in het leven geroepen commissies, met name ook in decentralisatie van allerlei mogelijkheden, waarbij de provinciale afdelingen een belangrijke rol konden vervullen. Om de doelstelling van de Vereniging nog beter te kunnen realiseren, begon het hoofdbestuur in 1928 met de vorming van provinciale afdelingen.

Vertegenwoordiging in het hoofdbestuur

De afdelingen zouden meestal tweemaal per jaar bijeen komen, in beginsel in de hoofdstad van de provincie. Deze samenkomsten moesten het gevoel van saamhorigheid bevorderen en op deze bijeenkomsten ontmoetten kerkvoogden elkaar om ervaringen uit te wisselen, elkaar te helpen en elkaar van informatie te voorzien.

Voorzitter Jouke Bakker stelde voor met Friesland en Groningen te beginnen. Hij had een ontwerp voor een afdelingsstatuut gemaakt. Het hoofdbestuur was van mening

dat iedere afdeling een vertegenwoordiger in het hoofdbestuur behoorde te hebben. De achterliggende gedachte was dat men op provinciaal niveau beter de geschikte personen voor bestuursfuncties in het hoofdbestuur kon zoeken dan op landelijk niveau. Om de relatie tussen hoofdbestuur en de besturen van de provinciale afdelingen te versterken, werd de bepaling opgenomen dat het hoofdbestuur een maal per jaar een bijeenkomst belegde met een vertegenwoordiging van de afdelingsbesturen.

Friesland als eerste

Op 3 augustus 1928 werd in Friesland de eerste provinciale afdeling opgericht. In de vier jaren die volgden werden achtereenvolgens de afdelingen Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Oost-Noord-Brabant en Limburg, Noord-Brabant-West, Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Holland opgericht. Als laatste vond de oprichting van de afdeling Zeeland plaats, op 22 november 1932.

Enthousiast aan de slag

Men ging enthousiast aan de slag en vanaf dat moment werd er op provinciaal niveau veel tot stand gebracht. Zo ►

werden in 1935 in de hoofdsteden van de meeste provinciale afdelingen advocaten aangewezen, die tegen een gereduceerd tarief voor de kerkvoogdijen de aanmaning voor gemeentelieden verzorgden, die in de betaling van de hoofdelijke omslag tekort waren geschoten. In die tijd hadden de meeste provinciale afdelingen ook de beschikking over een orgeladviseur.

Positie provinciale afdelingen

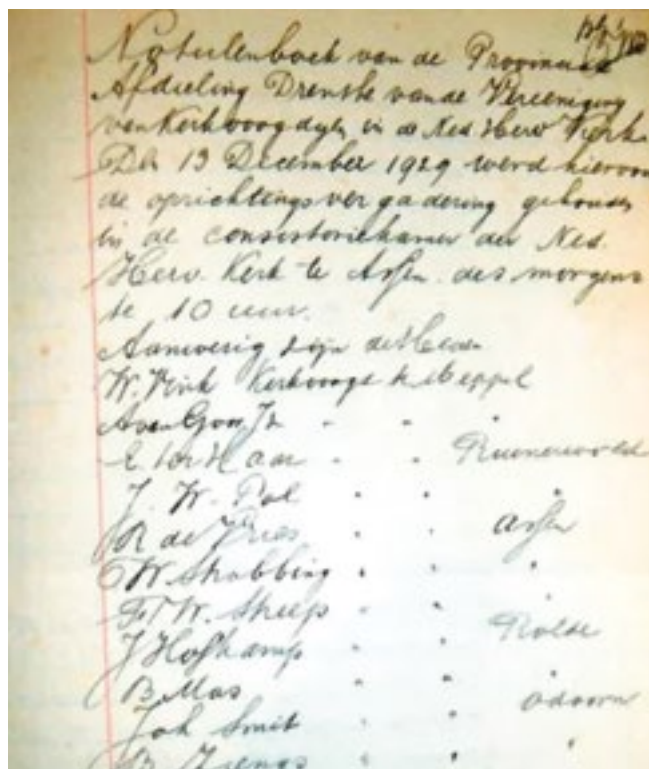
Tijdens een bijeenkomst met de provinciale vertegenwoordigers in het najaar van 2001, kwam de positie van de provinciale afdelingen aan de orde in relatie tot de regionale commissies voor de dienstverlening die in het kader van de komende kerkvereniging waren gevormd. Anders gezegd: de toenmalige hervormde provinciale bureaus zouden worden omgezet in regionale dienstencentra (RDC's). De toenmalige voorzitter van de Vereniging, drs. G. (Gijp) van Soest, deed tijdens de najaarsbijeenkomst van 2001 een dringend beroep op de afdelingsbesturen om zitting te nemen in de regionale commissies die de RDC's zouden aansturen.

Onder het thema "Dit is de kerk" konden de provinciale afdelingen tijdens de algemene vergadering van 2002 een presentatie geven van hun activiteiten met een streekgebonden onderwerp. Dat leverde een fraaie variatie aan onderwerpen op: instandhouding van het kerkgebouw, kerk-zijn in het zuiden, kerktorens, kerk en cultuurhistorie, onderlinge dienstverlening en de problematiek van de grote stad waren onderwerpen die door de afdelingen werden gepresenteerd.

De Vereniging komt bij u thuis

Om de plaatselijke colleges zo optimaal mogelijk bij te staan, is het nodig dat er goede service voor de plaatselijke gemeenten beschikbaar is. Deze serviceverlening kan voor een groot deel door de eigen Vereniging worden aangeboden. Omdat de provinciale afdelingen dicht bij het grondvlak staan, spelen zij in het kader van intervisie voor het beleid van het hoofdbestuur een onmisbare rol. Om deze contacten met de plaatselijke colleges van kerkvoogden te verstevigen, werd gekozen voor een aanpak om op kleine schaal bijeenkomsten van maximaal 20 personen te beleggen. Op initiatief van de heer R.M. Belder, chef de bureau van het bureau van de Vereniging, besloot het hoofdbestuur deze informatiebijeenkomsten te houden. Het doel hiervan was contact met de kerkvoogden om:

- hen te voorzien van actuele informatie op hun werkterrein;

Oprichting PA Drenthe

- aandacht te vragen voor de brede dienstverlening van de Vereniging;
- nog beter inzicht te krijgen in de problemen en vragen op plaatselijk vlak;
- in contact te komen met kandidaten voor bestuursfuncties in het kerkrentmeesterlijk beheer op provinciaal en landelijk niveau.

In die periode werden in zo'n 4 jaar tijd een kleine honderd bijeenkomsten belegd, waarbij de kerkvoogden met veel waardering spraken over dit initiatief van het hoofdbestuur. Later, toen in 2005 de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer (VKB) werd gevormd, zijn deze bijeenkomsten op een wat andere schaal herhaald. Verschillende provinciale afdelingen gingen zelf regiobijeenkomsten beleggen met een inleider die een actueel onderwerp aan de orde stelde.

Anno 2019, nu vrijwel alle contacten op digitale wijze verlopen, vragen kerkrentmeesters informatie op de tijden die hen schikken. De website en alles wat daarmee samenhangt, is een belangrijk hulpmiddel geworden om hen

van advies en informatie te voorzien. Daarnaast blijft de behoefte aan onderling contact aanwezig. De provinciale afdelingen, die het hart van de VKB vormen, kunnen ook nu daarbij een belangrijke rol vervullen.

De doodehandsbelasting Belasting inkomsten dode hand

In de jaren dertig van de vorige eeuw was er de *Wet op de Doodehandsbelasting*, waarbij belasting werd geheven op inkomsten 'uit de dode hand'. Hiermee worden inkomsten bedoeld uit bezittingen van kerkgenootschappen of charitatieve instellingen. De verhuur van gebouwen en grond leveren huur en pacht op, spaargeld en belegd vermogen brengen rente en dividend op. Van 1934 tot 1939 werd in ons land het vermogen van deze instellingen belast op basis van deze wet. De bezittingen van kerkgenootschappen zijn ooit geschonken voor het onderhoud van het kerkgebouw (de z.g. kerkvoogdijgoederen) of ten behoeve van het inkomen van de predikant (pastoriegoederen) of voor de koster (de kosterijgoederen). Geld dat kerkgenootschappen uit giften, bijdragen en collecten ontvangen, wordt 'levend geld' genoemd, omdat deze schenkingen met de *warme hand* worden gedaan.

Verzet door de Vereniging

De Vereniging van Kerkvoogdijen heeft in die periode in tal van artikelen in haar maandblad en brieven, gericht aan leden van de Tweede Kamer, geprotesteerd tegen deze vorm van belastingheffing op een substantieel deel van de inkomsten van de kerkelijke gemeenten. Als men zich realiseert dat in de periode 1920-1945 de inkomsten in de Hervormde gemeenten voor 60 procent bestonden uit 'dood geld', dan is het duidelijk dat een groot deel van de inkomsten met deze belastingheffing werd belast. Toen de Tweede Kamer de doodehandsbelasting op onder meer kerkelijke goederen had aangenomen, kondigde het hoofdbestuur van de Vereniging aan in de vier jaar daarna (tot 1938) met alle geoorloofde middelen actie te zullen voeren tegen deze wet. In de stukken die over deze materie gepubliceerd werden, liet het hoofdbestuur duidelijk blijken dat de overheid de Kerk achterstelde in relatie tot andere landelijke organisaties die over vermogen beschikten, want die waren van deze belasting vrijgesteld.

Hand in hand

Vrijwel gelijktijdig richt de Algemene Synodale Commissie van de Nederlandse Hervormde Kerk zich tot de leden van de Eerste Kamer over deze materie. Deze commissie vreesde met het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoog-

PA Vergadering West-Brabant

dijen dat deze belastingvorm zal leiden tot aanzienlijke schade voor de Nederlandse Hervormde Kerk en daarmee tevens voor de belangen van het Nederlandse Volk, zo blijkt uit de brief van de synode.

De synode had een commissie ingesteld die tot doel had het voeren van actie tegen de eventuele verlenging van de Wet op de doodehandsbelasting. In deze commissie, die uit vijf leden bestond, hadden namens de Vereniging van Kerkvoogdijen zitting, ds. mr. C.J. Bartels en mr. A. de Jong. Op 14 december 1935 richtte zij zich tot de Minister van Financiën in een rekest waarin werd aangetekend dat het niet in de eerste plaats om het geld ging dat plaatselijke kerkelijke gemeenten extra moesten betalen, maar dat de voornaamste reden is het gevoel van miskenning van het wezen en de taak van de Kerk die in deze wet tot uiting komt.

Intrekking van de wet

Dankzij de vele acties die de Vereniging en de Kerk gezamenlijk voerden, werd tenslotte de wet in 1939 weer ingetrokken. De toenmalige voorzitter van de VVK, de heer Juke Bakker, heeft hieraan een grote bijdrage geleverd. "Hier is dus bewezen dat iets bereikt kan worden door samenwerking tussen Synode en Vereniging van Kerkvoogdijen. De doodehandsbelasting was een beheersvraagstuk dat alle kerkelijke goederen raakte. Er zitten nog meer beheersvraagstukken in de lucht!", zo eindigt een publicatie in het gecombineerde januari/februari-nummer 1940 van "Het Maandblad". Bedoeld werd hier de kwestie over bestuur en beheer, waarover na 1945 herhaalde malen is gepubliceerd.

Kerkvoogdelijk beheer in oorlogstijd

Tekst Rook Belder **Beeld** VKB

“Als de oorlogssituatie enkele jaren zal voortduren, dan staat het wel vast dat we een tijdperk van duurre tege moet gaan, al verwachten wij niet, gezien de maatregelen die de regering tegen prijsopdrijving neemt, dat de stijging van de kosten van het levensonderhoud in die mate zal plaats hebben als dat het geval was in de oorlog van 1914–1918.” Zo begint een publicatie in “Het Maandblad” van oktober 1939, een maand nadat Nazi-Duitsland Polen aanviel en Engeland en Frankrijk vervolgens de oorlog aan Nazi-Duitsland verklaarden.

Wat moesten kerkvoogdijen doen bij eventuele oorlog?

In “Het Maandblad” van december 1939 werd een advies gegeven over gouden, zilveren en tinnen avondmaalstellen en andere kunstvoorwerpen. Het advies was om die op één punt te verzamelen, te controleren en te catalogiseren, te verpakken in oude wollen dekens of stevig papier en vooraf het metaal met gekookte bijenwas in te wrijven, tenslotte op te bergen in een stevige kist en daarna deze kist met asfaltpapier bekleden en op te

Noordendijk 207
3311 RN Dordrecht

T: (078) 648 15 55
I: verstegeaccountants.nl

ACCOUNTANTS MET TOEGEVOEGDE WAARDE

Verstege accountants en adviseurs is een middelgroot kantoor met vestigingen in Dordrecht, Assen en Hoofddorp. Op basis van jarenlange ervaring en een focus op kwaliteit staat ons solide team een breed scala aan klanten bij in het MKB en de publieke sector.

Vind ons op LinkedIn:

OMDAT HET
GAAT OM MEER
DAN CIJFERS.

Benieuwd wat wij voor u kunnen betekenen?

MAAK EEN AFSPRAAK OM KENNIS TE MAKEN

bergen in een diepe kelderruimte of onder de grond.

Kunstwerken van kerkelijke gemeenten, die op de lijst van Nederlandse monumenten waren opgenomen, moesten extra beveiligd worden. Kerkvoogdijen moesten zich hierover wenden tot de Rijkscommissie voor de monumentenzorg in Den Haag. Ook historische voorwerpen van de eigen kerkelijke gemeente moesten op een veilige plaats worden opgeborgen. Geadviseerd werd om contact op te nemen met het rijks- en gemeentearchief voor tijdelijke berging. Tenslotte was het advies om geldmiddelen zoveel mogelijk te plaatsen op de Rijkspostspaarbank en de Rijkspostgirodiens.

Algemene vergadering 7 en 8 mei 1940

Tijdens de algemene vergadering van 7 en 8 mei 1940 was het goed merkbaar dat er onheilspellende zaken op komst waren. Voorzitter Bakker noemde in zijn jaarrede, die hij op 7 mei uitsprak, dat Nederland tot nog toe een oorlog bespaard was gebleven. Maar toen een bestuurder halverwege de middag arriveerde met de mededeling dat de verloven van militairen, alsmede zakenverloven, waren ingetrokken, stelde de voorzitter de vergadering de keus om door te gaan of te stoppen. De aanwezigen besloten de vergadering te beëindigen en met spoed huiswaarts te keren. 's Avonds werd nog door zo'n 25 personen deelgenomen aan een diner, waarvoor zich aanvankelijk 200 personen hadden aangemeld.

In mei 1940 richt het hoofdbestuur zich in een open brief, afgedrukt in "Het Maandblad" van juni 1940, tot de le-

den van de Vereniging waarin het hoofdbestuur meedeelt dat ook in de nieuwe situatie het hoofdbestuur zich zal inzetten om de kerkvoogdijen te ondersteunen. In datzelfde nummer is ook een brief van het moderamen van de generale synode opgenomen waarin medeleven wordt betuigd met de slachtoffers die tijdens de eerste oorlogsdagen gesneuveld zijn.

Kerkklokken die niet meer luiden

Sinds begin juli 1940 werden in de meeste dorpen geen kerkklokken meer geluid. De reden hiervan was dat sinds een besluit van enkele jaren daarvoor het sein "luchtalarm geëindigd" zou worden gegeven door het luiden van de kerkklokken. Alleen voor dit doel mochten kerkklokken worden geluid en niet meer voor het normale gebruik, te weten voor de eredienst.

Kerkrentmeesters in Groningen, Drenthe, Friesland en Noord-Holland

Kent u ons al?
Wie zijn wij?
Wat doen wij?

Wij helpen u ontzorgen bij:

- onderhoud / restauratie / verbouw
- gebouwenbeheer / groenbeheer
- subsidie- en fondsaanvragen / financiering

Neem eens een kijkje op onze website
www.sbkg-noordnederland.nl
of bel ons op nummer 058 - 212 35 92

 SBKG
Noord-Nederland

In het begin was het vreemd dat op zondagmorgen niet de gebruikelijke kerkklok luidde, maar er zijn grotere ongemakken, zo meldt de publicatie in "Het Maandblad" van augustus 1940. "Indien wij er ons op instellen dat wij op tijd ter kerke gaan en niet afwachten tot de luidende kerkklok ons roept, zal ook de godsdienstoefening naar de goede orde van zaken niet door laatkomers verstoord worden."

Geen algemene vergadering in 1941

In april 1941 wordt meegedeeld dat in dat jaar geen algemene vergadering wordt gehouden. In plaats daarvan belegt het hoofdbestuur een bijeenkomst met een delegatie van 2 personen per provinciale afdeling. Tijdens die bijeenkomst zullen ook huishoudelijke zaken aan de orde komen die normaliter tijdens de algemene vergadering besproken en besloten worden. Mochten de omstandigheden daartoe aanleiding geven, dan zal het hoofdbestuur in het najaar van 1941 alsnog een algemene vergadering beleggen. Maar die vergadering werd niet meer belegd.

Bouwen van kerken

Prof. dr. ir. H.G. van Beusekom, destijds 2e voorzitter van de Vereniging, meldt in "Het Maandblad" van juli 1943 dat als gevolg van de oorlogsomstandigheden het bouwen van kerken in ons land geruime tijd ernstige moeilijkheden ondervindt. Sinds 1 juli 1942 mag in ons land, behoudens enkele uitzonderingen, geen enkel bouwwerk meer worden aangepakt. Maar ook wanneer de oorlog voorbij zou zijn, zou het lastig worden om de bouw op de gebruikelijke manier te hervatten, want Van Beusekom vreest dat als gevolg van de wederopbouw de aanpak van huizen, fabrieken en andere bouwwerken een grote prioriteit zal worden toegekend, zodat aannemers pas in een latere fase voor bouw en verbouwing van kerken beschikbaar zijn.

Nu kan niet meer worden gedaan dan plannen voorbereiden en gelden bijeen zamelen. Belangrijk is ervoor te zor-

gen dat het bouwprogramma bij de Algemeen Gemachtigde voor de Wederopbouw en Bouwnijverheid bekend is.

Waarschuwing tegen intekenen op nieuwe kerkklokken

In april 1944 schrijft prof. Van Beusekom opnieuw over kerkklokken, maar nu over de vervanging daarvan wanneer straks de oorlog is afgelopen. Een klokkengieterij in ons land heeft zich per circulaire tot de kerkvoogdijen gewend en haar diensten aa 0 procent van de prijs betaalt, komt na de oorlog het eerst in aanmerking voor de levering van een nieuwe klok, maar wel tegen de dan geldende prijs.

Van Beusekom maant de kerkvoogdijen tot voorzichtigheid, want hoewel hij geen reden heeft om aan de goede bedoelingen van deze leverancier te twijfelen, is bekend dat een particuliere leverancier geen enkele waarborg kan geven dat een kerkvoogdij, die nu bestelt, een voorsprong op anderen zou hebben, die dit niet hebben gedaan. Bovendien vreest hij dat, door nu reeds bestellingen te doen, overheidssubsidie die na de bevrijding voor deze doeleinden zeker beschikbaar wordt gesteld, wordt misgelopen. De normen die de overheid aan een luidklok stelt, waarvan de aankoopprijs subsidiabel is, zijn nu nog niet bekend. Van Beusekom vindt dat er ook voor de Vereniging een taak is weggelegd om samen met de Overheid tot een regeling van nieuwe kerkklokken te komen.

Verenigingswerk lag niet stil

Uit het jaarverslag over 1945 en daaraan voorafgaande

jaren blijkt onder meer dat het verenigingswerk niet stil heeft gelegen. Want hoewel er sinds 10 mei 1940 geen jaarverslag kon worden gemaakt waarin openlijk geschreven werd wat gedacht werd, is er tijdens de bezettingsjaren hard gewerkt. Het meeste werk moest echter worden verricht zonder hieraan al te veel ruchtbaarheid te geven. Het is het hoofdbestuur gelukt de Vereniging door de moeilijke jaren heen te leiden en daarom kon zij op 9 en 10 juli 1945 weer haar jaarvergadering houden.

De financiën van de Vereniging waren gedurende de oorlogsjaren in particuliere handen, zodat de bezetter niets daarvan in handen kreeg. Ook zijn er enkele algemene vergaderingen gehouden en regelmatig vergaderingen van hoofdbestuur met vertegenwoordigers van de afdelingen.

In de oorlogsjaren is hard gewerkt aan de nieuwe rechtspositie van predikanten, waarvoor op 1 januari 1943 een nieuwe regeling van kracht werd. Ook de Vereniging was hierbij nauw betrokken. Vier leden van het hoofdbestuur hebben hard gewerkt aan de moeilijke materie "Bestuur

en Beheer". De commissie voor de nieuwe kerkorde kan in haar verdere beraadslagingen dankbaar van het resultaat gebruik maken dat de Vereniging inbracht. Voorts werden in meerdere regio's, naast de vergaderingen van de provinciale afdelingen, ook klassicale beheersvergaderingen belegd, waar kerkvoogdijen in engere zin het gesprek met elkaar voerden.

Toen in de loop van de oorlogsjaren de oorlog zwaarder op ons land ging drukken, toen de evacuatie kwam met daaraan verbonden beroving en vernietiging van eigendommen, kwam het hoofdbestuur minder vaak bijeen, maar bleef het aandachtig om de kerkvoogdijen te helpen.

"Het Maandblad" kon tijdens de eerste bezettingsjaren regelmatig verschijnen, maar daarna ging de papierschaarste een rol spelen en werd het blad dunner en kwam het onregelmatiger uit. In de zomer van 1945 had de Vereniging een jubileumvergadering kunnen beleggen, omdat zij toen 25 jaar bestond. Maar besloten werd aan dit jubileum op een ander moment aandacht te besteden.

Wat te doen bij een eventuele oorlog

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Geert Kiewiet,
Meppel, 49 jaar organist

Alida Blankesteyn – Kuijper,
Nijmegen, 45 jaar organiste

Aart Batenburg,
Wijk bij Duurstede, ruim 40 jaar
diverse functies

Teunis Jacobus Gortenmulder,
Woubrugge, 50 jaar organist

GOUD

toegekend aan:

Jo Gerrit Hoekstra,
Drachten, 40 jaar organist

Cornelis Marius Branderhorst,
Genderen, 35 jaar
ouderling-kerkrentmeester

Jacoba van Ellen – Bouma,
Nijmegen, 33 jaar organiste

Magdalena Maria Moggré,
Nijmegen, 32 jaar organiste

Beert Sanderman,
Rijssen, 41 jaar collectant

ZILVER

toegekend aan:

Cornelis Carsten Claassen,
Delden, 23 jaar tweede koster

Jan van der Linden,
Hagestein – Hoef en Haag, 25 jaar
koster

Martijntje van der Linden – de
Leeuw, Hagestein – Hoef en Haag,
25 jaar kosteres

Cornelis Johannes van Sas,
Meppel, 22 jaar organist

Cornelis Verbree,
Ter Heijden aan Zee, 25 jaar organist

Klaas Boelis,
PG THOMAS, meer dan 25 jaar
diverse functies

Jan Pieter Marinus van Viegen,
Veenendaal, 25 jaar koster

Adrianus Boer,
Warmond, bijna 20 jaar
kerkrentmeester en diverse andere
functies

Jan Hendrik Wijers, Zeevang en
Oudendijk, ruim 27 jaar (eind)
redacteur kerkblad "De Walvis"

BRONS

toegekend aan:

Mannes Hofsink,
Meppel, 16 jaar cantor-organist

Gijsbert Termaat,
Putten, 12,5 jaar koster

Arie de Best,
Warmond, ruim 13 jaar
kerkrentmeester

André Ijsbrand Bik,
Warmond, 11 jaar kerkrentmeester

Sjouke Hendrik Veenbaas,
Warmond, 9 jaar kerkrentmeester en
diverse andere functies

EREPENNING

toegekend aan:

Anthonie Jacobus Leendert van
Dixhoorn, Philippine – Sas van Gent –
Sluiskil, 75 jaar organist

J.G. Hoekstra, Drachten

C.M. Branderhorst, Genderen

B. Sanderman, Rijssen

C.C. Claassen, Delden

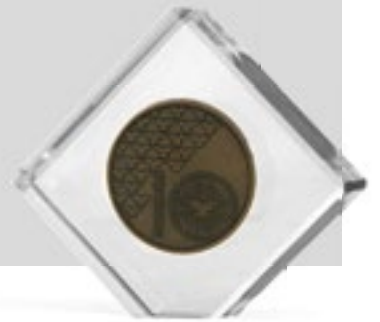

A. Batenburg, Wijk bij Duurstede

Erepenning in standaard

Verdient er iemand in uw gemeente ook een onderscheiding?

Kijk dan op onze website www.kerkrentmeester.nl

M. Hofsink, Meppel

G. Termaat, Putten

T.J. Gortenmulder, Woubrugge

C. Verbree, Ter Heijde aan Zee

J. van der Linden en M. van der Linden - de Leeuw, Hagestein - Hoef en Haag

A.J.L. van Dixhoorn, Phillippine - Sas van Gent - Sluiskil

J.P.M. van Viegen, Veenendaal

J.H. Weijers, Zeevang en Oudendijk

A. Boer, A. de Best, A.IJ. Bik en S.H. Veenbaas, Warmond

PKN Insignes

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:
Adriana van Rijn,
Katwijk aan den Rijn, 50 jaar
penningmeester van de Hervormde
Jeugd Raad

Jacomina Johanna Martha van der
Hoven – Scholten,
Muiden, 40 jaar ouderling, diaken
en scriba

Jan Maasland,
Scheveningen, 40 jaar pastoraal
medewerker en predikant

Rijk Hendrik Peter Jansen,
Wassenaar, 40 jaar organist

GOUD

toegekend aan:
Teunis Marinus Sterrenburg,
Babyloniënbroek en Hill, 30 jaar
preekvoorzitter

Aagje Geertruida Sterrenburg –
Uithoven,
Babyloniënbroek en Hill, 40 jaar
leiding jeugdclub De Bouwsteen

Dirk Ketting,
Bolnes, 41 jaar diverse functies

ZILVER

toegekend aan:
Trijntje Klaziena van Goor,
Assen, 21 jaar diverse functies

Garrit Jan Bouwmeester,
Haaksbergen – Buurse, 25 jaar
predikant

Berend Greveling,
Wezep, 30 jaar pastoraal
medewerker

EREPENNING

toegekend aan:
Johannes Jacobus Herman Bik,
Gouda, 40 jaar ouderling en
voorzitter van de kerkenraad

Alida Elisabeth Albertha Bik – Huls,
Gouda, 50 jaar kerkelijk werker

Johannes Cornelis Abraham
Roodbol, Gouda, 50 jaar voorzitter
kerkenraad, ouderling en kerkelijk
werker

Willem Ketting,
Katwijk aan den Rijn, 25 jaar
voorzitter van de kerkenraad en
voorzitter van het CvK

OVERIGE ONDERSCHIEDINGEN

toegekend aan:
Aize de Jong,
Drachtstercompagnie, 45 jaar koster

*T.M. Sterrenburg en A.G. Sterrenburg-
Uithoven, Babyloniënbroek en Hill*

T.K. van Goor, Assen

J. Maasland, Scheveningen

G.J. Bouwmeester, Haaksbergen - Buurse

W. Ketting, Katwijk aan den Rijn

A. van Rijn, Katwijk aan den Rijn

D. Ketting, Bolnes

A. de Jong, Drachtstercompagnie

Donderdag
23 januari 2020
 17.00 - 21.00 uur
 Academiehuis
 Grote Kerk
 Zwolle

Grote Kerk te Zwolle

Het Kerkenplatformevent vindt plaats in de Grote Kerk van Zwolle. De Grote Kerk is het grootste rijksmonument van Hanzestad Zwolle. Het gebouw is recent – na een ingrijpende verbouwing – weer open en klaar voor de toekomst. Van een prachtige, maar gesloten oester is het gebouw geworden tot een gebouw dat in de samenleving is verankerd. De kerk biedt bij binnenkomst een imposante ruimtelijke beleving door de vernieuwde en met glaskunst verfraaide portalen. Daarnaast zijn de bijna 400 jaar oude preekstoel, het prachtige koorhek en het wereldberoemd Schnitgerorgel onderdeel van het monumentale interieur.

Wij nodigen u graag uit om op deze locatie inspiratie op te doen: een groot deel van de adviseurs van Kerkenplatform heeft bijgedragen aan het uiteindelijke resultaat!

Aanmelden...

Uw deelname is kosteloos, wel is aanmelden noodzakelijk. Dit kan door een e-mailbericht te sturen naar info@kerkenplatform.nl. Vermeld hierbij het aantal personen en de kerk of organisatie namens welke u komt.

Programma

- 17.00 uur **Inloop met (warme) hapjes en drankjes**
Mogelijkheid om de kerk te bezichtigen en de stands van de bedrijven te bezoeken.
- 18.00 uur **Lezing 'De Grote Kerk in een nieuw tijdperk'**
Bart Schouten, bestuurslid Stichting Grote Kerk Zwolle
- 18.30 uur **Parallelsessies workshops**
De workshoprondes zijn om 18.30 uur, 19.00 uur en 19.30 uur. Deelnemers kunnen dus drie verschillende workshops volgen.
- 20.00 uur **Vrije markt**
Mogelijkheid om nader kennis te maken met partners van het kerkenplatform en om de kerk te bezichtigen onder het genot van een drankje.

Kerkgebouw en toekomst: inspiratie op locatie

Hoe kunnen we onze gebouwen gereed maken voor de toekomst? Wie daarmee te maken krijgt, komt voor heel wat keuzes te staan. Waar moet ik beginnen? Welk gebouw willen we graag behouden? Hoe kan het gebouw aangepast worden voor eigen of breder gebruik? Hoe realiseren we een goed binnenklimaat? Welk meubilair kiezen we? Welke adviseurs hebben we nog meer nodig? Zomaar enkele vragen waarover nagedacht moet worden bij een verbouwing, restauratie of nieuwbouw. Welke deskundige weet nu echt wat recht doet aan uw gebouw? Hoe weet u of u de juiste beslissing neemt?

Kerkenplatform

De bedrijven die vertegenwoordigd zijn in Kerkenplatform hebben ruime ervaring en grote deskundigheid: van grote, monumentale kerkgebouwen tot kleine nieuwbouwzalen. Ze werken bovendien regelmatig samen en zijn daardoor goed op elkaar ingespeeld. Ze kennen de processen en hebben verstand van zaken. Dat bespaart u veel overleg en afstemming!

Op het Kerkenplatformevent bent u welkom om inspiratie op te doen, ervaringen te delen en nader kennis te maken.

VKB VERZEKERINGEN

De VKB biedt in samenwerking met Mercer Marsh Benefits een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen.

- Bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- Brandverzekering
- Wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- Rechtsbijstandverzekering
- Werkgeversaansprakelijkheid
- Groepsreis/ongevallenverzekering
- Ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- Persoonlijke ongevallenverzekering
- Vervangingsverzekering predikanten
- Verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- Fraude- en berovingsverzekering

Uw contactpersonen

DIMFIE VAN SUNDERT
010 40 60 520
info.vkb@mmc.com

JOYCE DEN HOLLANDER-OSSEWAARDE
010 40 60 817
info.vkb@mmc.com